

Mr. sc. Oliver Mittermayer*

INSTITUT ZADRŽAVANJA - PRIMJENA U ISTRAŽNOM CENTRU ŽUPANIJSKOG SUDA U ZAGREBU U 2007. GODINI

Preko jednog desetljeća u Republici Hrvatskoj na snazi je institut zadržavanja uveden čl. 98. Zakona o kaznenom postupku. Riječ je o novom institutu hrvatskog kaznenog procesnog prava, kojim je označeno pritvaranje uhićenika do podnošenja istražnog zahtjeva, prijedloga za poduzimanjem pojedinih istražnih radnji ili neposredne optužnice ili optužnog prijedloga. Osim kraćeg komparativnog pregleda instituta zadržavanja (prитвора) te pojma samog instituta zadržavanja, autor predstavlja rezultat jednogodišnjeg (2007.) istraživanja zadržavanja u Istražnom centru Županijskog suda u Zagrebu s određenim konstatacijama, primjedbama i prijedlozima u svjetlu eventualno skorog uvođenja državnoodvjetničke istrage.

I. UVOD

Jedno od temeljnih ljudskih prava je i pravo na slobodu. Da bi se svaki čovjek zaštitio od neopravdanih postupaka uhićenja, zadržavanja i pritvora, nužno je da ustavotvorac, a zatim i zakonodavac precizno normira proceduru kako ne bi dolazilo do zlouporaba od strane tijela za progon. Povijest, pa čak i nedavna, upozorava na mnogobrojne zlouporabe, gdje su uhićenici i osumnjičenici čamili u ćelijama, čekajući diskrecijske odluke policije, državnog odvjetnika ili suda. Ponekad su i same procesne norme ograničavale suce u pogledu racionalnog odlučivanja o duljini pritvora. Npr. u Dubrovniku u XVIII. stoljeću jedna je žena provela u pritvoru četiri godine dok maloljetni svjedok nije navršio određeni broj godina kako bi mogao svjedočiti.¹ Nedav-

* Mr. sc. Oliver Mittermayer, istražni sudac Županijskog suda u Zagrebu

¹ Lonza, N., Pod plaštem pravde, Kaznenopravni sustav Dubrovačke Republike u XVIII. stoljeću, Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, Dubrovnik, 1997., str. 225, fusnota 1413: "Tako je na pr. bilo u slučaju Kate, žene Marka Dominkovića s Pelješa koja je u pritvoru provela preko četiri godine zbog sumnje da je 1765. sudjelovala u utapljanju šogorice. Budući da ju je teretila osoba mlađa od 10 godina, ona je čamila u tamnici dokle god svjedokinja nije navršila 14 godina i potvrdila svoj raniji iskaz (ASMM 3355, 192)".

no je optuženik proveo u pritvoru više od šest godina, iako je pravomoćnom presudom na kraju bio oslobođen,² zbog izostanka propisa o maksimalnom trajanju pritvora nakon podignute optužnice.

Pritvor se do pojave inkvizitornog postupka primjenjivao rijetko, a nakon toga je u praksi postao gotovo obligatoran. Može se reći da je služio slamanju otpora osumnjičenika usmjerenog njegovu dobrovoljnom priznanju, a u suprotnom slučaju radi mogućnosti provođenja torture. U akuzatornom postupku akcent je bio na osiguranju osumnjičeničeve nazočnosti na sudu.³

Spomenuta obligatornost pritvora, pogotovo za teška kaznena djela ili djela koja posebice uznemiruju javnost, zadržala se do danas. Posebice elektronički mediji i tisak svojim izvještavanjem i pisanjem o pojedinim kaznenim djelima i njihovim počiniteljima potenciraju stvaranje javnog mnijenja da je počinitelj unaprijed kriv i time mu sud treba odmah ograničiti slobodu. Kad bi suci podlegli takvom pritisku, institut pritvora mogao bi izgubiti svoju točno propisanu svrhu i poslužiti kao vrsta parapenalne sankcije i prije odluke o počiniteljevoj krivnji.⁴ Zato treba biti oprezan i poštovati opće i posebne osnove za pritvor prilikom određivanja zadržavanja i pritvora i na takav način osujetiti mogućí utjecaj politike i medija prilikom započinjanja kaznenog postupka.

U ovom radu, nakon kratkog komparativnog pregleda, predstoji osvrt na pojam zadržavanja i pregled predmeta u kojima je određeno zadržavanje u Istražnom centru Županijskog suda u Zagrebu u 2007. godini.

² Županijski sud u Zagrebu, broj spisa K-42/93. Z.K. je u dva navrata bio pritvoren, i to: od 2.10.1989. od 3. 6. 1992. i 10. 9. 1993. do 28. 2. 1997. – ukupno 6 godina, 1 mjesec i 3 dana.

³ Opširnije vidjeti u: Bayer, V., Kazneno procesno pravo – odabrana poglavlja, knjiga II. Povijesni razvoj kaznenog procesnog prava, priredio Krapac D., Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1995.

⁴ Odluka USRH br. U-III-4286/2007 od 20.XII.2007.: "... Pritvor, naime, kao mjera oduzimanja temeljnog prava na osobnu slobodu u postupku prije pravomoćne sudske presude o krivnji u kojem još u cijelosti važi ustavna pretpostavka nedužnosti, nije kazna niti se za pritvorenika smije pretvoriti u kaznu pa stoga zakon dopušta određivanje pritvora samo u slučaju u kojem postoji visok stupanj vjerojatnosti utvrđenja krivnje i izricanja kazne te načelno samo u cilju osiguranja pokretanja i provođenja kaznenog postupka, propisujući kumulativno postojanje 'osnovane sumnje' da je okrivljenik počinio kazneno djelo i postojanje barem jednog od pritvorskih razloga taksativno nabrojanih u čl. 102. st. 1. ZKP. Zato je sud i u rješenju o produljenju pritvora dužan navesti i podrobno obrazložiti relevantne i dostatne razloge na temelju kojih se to produljenje može ocijeniti opravdanim i nužnim s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja te legitimne ciljeve pritvorske mjere. No i u slučaju kad nedvojbeno postoji neka od zakonskih osnova za pritvor iz čl. 102. st. 1. ZKP sud je dužan poštovati načelo razmjernosti te prema odredbama čl. 90. st. 1. i čl. 103. st. 3. ZKP naložiti primjenu blaže mjere ako se njome u kaznenom postupku može postići isti cilj."

II. KOMPARATIVNI PREGLED

S obzirom na to da je Austrija uz Njemačku na određeni način uzor našem kaznenom procesnom pravu, u radu će se predočiti kratak komparativni pregled zadržavanja (pritvora) u tim zemljama, kao i u susjednim zemljama, Bosni i Hercegovini i Srbiji, u kojima je kao bivšim republikama SFRJ zajedno s Hrvatskom i drugim republikama bio na snazi jedinstveni Zakon o krivičnom postupku iz 1976. godine.⁵

1. Austrija

Austrijski Zakon o kaznenom postupku iz 1975. godine reformiran je 2004. godine Zakonom o reformiranju Zakona o kaznenom postupku - (*Strafprozessreformgesetz*⁶), kojim je, između ostalog, uveden koncept državnoodvjetničke istrage, sa stupanjem na snagu 1. siječnja 2008. Paragraf 170. StPO normira da uhićenje i zadržavanje nisu dopušteni ako nisu razmjerni težini kaznenog djela iz paragrafa 5. StPO. Sljedeći paragraf 171. StPO propisuje da uhićenje nalaže državno odvjetništvo na osnovi sudskog odobrenja, a provodi ga kriminalistička policija, koja je ovlaštena i na vlastitu inicijativu uhititi okrivljenika koji je zatečen na izvršenju kaznenih djela, kao i zbog opasnosti od bijega, koluzijske i iteracijske opasnosti, sve zbog opasnosti od odgode kad se ne može na vrijeme pribaviti nalog državnog odvjetnika. U potonjem slučaju kriminalistička policija je dužna pisano obrazložiti osnove sumnje i osnove za uhićenje, a u slučaju zatjecanja na izvršenju kaznenog djela okrivljeniku se odmah ili unutar roka od 24 sata nakon uhićenja mora dostaviti sudsko odobrenje za uhićenje.

Prema paragrafu 172. stavku 1. StPO, policija će o izvršenju naloga za uhićenje bez odgode obavijestiti državno odvjetništvo, a ono dalje sud. Okrivljenika će se bez nepotrebnog odugovlačenja, najkasnije u roku 48 sati od izvršenog uhićenja, dovesti pravosudnoj ustanovi nadležnog suda. Ako policija okrivljenika pusti na slobodu, dužna je, u roku 48 sati, dostaviti rezultate istražnih radnji državnom odvjetništvu, a može po nalogu državnog odvjet-

⁵ Josipović, I., Uhićenje i pritvor, Targa, Zagreb, 1998., str. 266: "Uvedeno je pravo okrivljenika pritvorenog od policije na stručnu pravnu pomoć, ograničena je mogućnost republičkim i pokrajinskim vrhovnim sudovima da za 3 mjeseca produžuju pritvor samo u slučajevima kada je za krivično djelo zapriječena kazna zatvora od 5 godina, a uvedena je i mogućnost da se nakon izricanja prvostupanjske presude odredi pritvor i po čl. 191. st. 2. t. 4. ('uznemirenje javnosti')."

⁶ [http://www.strafverteidigung.at/strafvert/ingang/downloaddach.php.download-Acrobat Reader - \(37_Strafprozessreformgesetz.pdf.\)](http://www.strafverteidigung.at/strafvert/ingang/downloaddach.php.download-Acrobat Reader - (37_Strafprozessreformgesetz.pdf.))

nika i odrediti mjere opreza iz paragrafa 173. stavka 5. StPO o čijem održanju odlučuje sud. Ako državni odvjetnik ne podnese prijedlog za određivanje pritvora, kriminalistička policija okrivljenika odmah mora pustiti na slobodu. Na kraju, ako je okrivljenik doveden na sud, u roku 48 sati nadležni sudac treba donijeti odluku o pritvoru ili primjeni mjera opreza odnosno o puštanju na slobodu.

2. Njemačka

Zakon o kaznenom postupku Njemačke (StPO) od 7. travnja 1987., s izmjenama zaključno sa 2008. godinom,⁷ u paragrafu 127. StPO normira da su državno odvjetništvo i policija u slučaju opasnosti od odgode ovlašteni na privremeno zadržavanje, ako postoje pretpostavke za izdavanje uhidbenog naloga i naloga za smještanje u ustanovu. Nakon proteka jednog dana, osumnjičenika moraju dovesti nadležnom sucu ili ga pustiti na slobodu ako nema razloga za pritvor. Sudac je prema paragrafu 115. StPO dužan preuzeti okrivljenika odmah ili najkasnije sljedećeg dana. Ako smatra da dovođenje nije osnovano, stavlja ga na raspolaganje državnom odvjetniku odnosno, prema paragrafu 129. StPO, pušta ga ako u daljnjem roku od jednog dana državni odvjetnik ne podigne zahtjev za provođenje istrage. Istražne radnje po nalogu državnog odvjetnika provodi policija, a državni odvjetnik može zatražiti da i sud provede pojedine istražne radnje. Pritvor određuje sudac, a u istrazi se može produžiti i preko šest mjeseci iz važnih razloga. Međutim, ne može se određivati pritvor po koluzijskom razlogu ako je riječ o kaznenom djelu zaprijećenom kaznom zatvora do šest mjeseci ili novčanom kaznom do 180 dnevnih dohodaka.

3. Bosna i Hercegovina

Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine⁸ koji je 24. siječnja 2003. proglasio visoki predstavnik za BiH⁹ uveden je koncept državno-

⁷ www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf

⁸ http://www.anti-trafficking.gov.ba/fajlovi/Zakon_o_kaznenom_postupku_BH.pdf – 14. pdf -

⁹ Sijerčić-Čolić, H., Rasprava o reformi u krivičnom pravosuđu i krivičnom zakonodavstvu BiH, s posebnim osvrtom na novo krivično procesno pravo, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 10, broj 1/2003., str. 190, fusnota 26: "Prijedlog zakona o krivičnom postupku BiH podnesen je Vijeću ministara BiH u septembru 2002. godine. Na svojoj 95. sjednici 19.12.2002. Vijeće ministara usvojilo je navedeni Zakon i uputilo ga Parlamentarnoj skupštini BiH, na razmatranje po hitnom postupku. Međutim, Predstavnički dom Parlamentarne skupštine nije

odvjetničke istrage.¹⁰ “U cijelom toku istrage tužilac je *dominus litis*, on nje-me rukovodi i nadzire je te upravlja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza (čl. 35. st. 2. toč. a. ZKP BiH)”¹¹

Tako i pritvor određuje sudac za prethodni postupak samo na prijedlog tužitelja, a u slučaju neprihvatanja prijedloga, odluku donosi vijeće (čl. 134. ZKP BiH). Prema čl. 139. st. 1. ZKP BiH, uhićenika policija u roku 24 sata sprovodi tužitelju. Tužitelj je dužan ispitati osobu lišenu slobode bez odgađanja, a najkasnije u roku 24 sata, i u tom roku odlučiti hoće li osobu lišenu slobode pustiti na slobodu ili će sucu za prethodni postupak postaviti zahtjev za određivanje pritvora. Sudac za prethodni postupak će odmah, a najkasnije u roku 24 sata, donijeti odluku o određivanju pritvora ili o puštanju na slobodu. Ako ne prihvati prijedlog, konačnu odluku po žalbi donosi vijeće. Zamjetno je da zadržavanje može ukupno trajati 72 sata naspram 96 sati koliko je dopušteno u Austriji. Ovlasti suca za prethodni postupak ima i sudac za prethodno saslušanje koji postupa nakon podizanja optužnice u slučajevima propisanim zakonom.

4. Srbija

U Srbiji je još uvijek na snazi Zakonik o krivičnom postupku Srbije (Sl. list 70/2001., 68/2002. i Sl. glasnik RS br. 58/2004.)¹², koji ne poznaje zadržavanje, već samo pritvor. Zakonikom o krivičnom postupku Srbije od 25. svibnja 2006. (Sl. glasnik, br. 46/2006.)¹³ primjena kojeg je odgođena do 1. siječnja 2009., uvodi se također koncept državnoodvjetničke istrage, ali je istraga podijeljena na prethodnu istragu, u kojoj dominira javni tužitelj nad policijom, te istragu. Istražni sudac još uvijek ima velike ovlasti kako

usvojio prijedlog Vijeća ministara da postupa sa Zakonom u skladu sa čl. 104. Poslovnika Predstavničkog doma, nego je odlučio da Zakon ide po redovnom postupku. Imajući na umu hitnost i potrebu za usvajanjem ovog zakona kako bi se obezbjedila efikasnost u otkrivanju i gonjenju krivičnih djela i vođenju krivičnog postupka za djela koja su u nadležnosti države BiH, visoki predstavnik za BiH proglasio je ovaj zakon. Tako stoji zapisano u obrazloženju Odluke kojom je proglašen ovaj zakon. Zakonski tekst o kojem govorimo stupio je na pravnu snagu 1. marta tekuće godine.”

¹⁰ Ibidem, str. 197: “Ukratko, struktura istrage osniva se na tome da tužilac, od samoga početka (ili čim bude obaviješten o krivičnom djelu), odlučuje o istražnoj strategiji i određuje smjernice u istraživanju krivičnog događaja. Često se to označava kao prelaz od njegove objektivnosti ka neobjektivnom ponašanju u rasvjetljavanju krivičnog događaja.”

¹¹ Ibidem, str. 194.

¹² <http://www.bgcentar.org.yu/documents/Zakonik%20o%20krivičnom%20postupku.htm>

¹³ www.parlament.sr.gov.yu/content/lat/akta/akta-detajli.asp

u prethodnoj istrazi, tako i u istrazi u vezi s mjerama osiguranja nazočnosti okrivljenika.

Sam pritvor i nadalje bi određivao istražni sudac na prijedlog ovlaštenog tužitelja. Tijekom prethodne istrage policija bez odgađanja, a najkasnije u roku od 24 sata kad je riječ o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, odnosno u roku od 48 sati ako je riječ o kaznenom djelu zaprijećenom blažom kaznom, obavještava javnog tužitelja o svim poduzetim radnjama (čl. 256. ZKP-a). Ako javni tužitelj ne prisustvuje saslušanju osumnjičenika ili svjedoka, policija je dužna priložiti zvučnu i videosnimku saslušanja. Ako osumnjičenika saslušava javni tužitelj, on može donijeti i rješenje o provođenju istrage kao i rješenje o privremenom zadržavanju te zatim predložiti istražnom sucu određivanje pritvora. No i policija, ako ocjenjuje da postoje razlozi za pritvor, može istražnom sucu dovesti uhićenika, s time da ako je lišenje slobode trajalo duže od 8 sati, moraju zakašnjenje posebno obrazložiti (čl. 262. ZKP-a).

Nakon saslušanja istražni sudac uhićenika može pustiti na slobodu ili mu može odrediti pritvor. Nakon toga, javni tužitelj mora u roku od 48 sati donijeti rješenje o provođenju istrage, inače će se pritvorena osoba pustiti na slobodu (čl. 263. ZKP-a). Prema čl. 264. ZKP-a, privremeno zadržavanje kod policije i javnog tužitelja može trajati najdulje 48 sati u prethodnoj istrazi, a o žalbi o zadržavanju odlučuje odmah istražni sudac. Istražni sudac može zahtijevati da mu se zadržana osoba odmah dovede (čl. 264. ZKP-a). Istragu također provodi javni tužitelj (čl. 270. ZKP-a), a na njegov zahtjev istražni sudac može provesti određene istražne radnje. Prema čl. 274. ZKP-a, istražni sudac će u roku od 36 sati od početka zadržavanja saslušati osumnjičenika i eventualno donijeti rješenje o određivanju pritvora.

III. OPĆENITO O INSTITUTU ZADRŽAVANJA U HRVATSKOM KAZNENOM PROCESNOM PRAVU

Zakonom o kaznenom postupku¹⁴ (u daljnjem tekstu: ZKP) u hrvatsko kazneno procesno pravo uveden je nov institut nazvan zadržavanje. Pri tome, “opća težnja zakonodavca bila je ojačati komponentu odlučivanja i nadzora nad pravilnošću postupovnih radnji”¹⁵, pa i “istražni sudac ima jače istaknut položaj suca predistrage, tijela odlučivanja”¹⁶, koji tako odlučuje i o zadržavanju.

¹⁴ Narodne novine (u daljnjem tekstu: NN) 110/1997., 27/1998., 58/1999., 112/1999., 58/2002. i 62/2003.

¹⁵ Pavišić, B., Kazneni postupak u Republici Hrvatskoj, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 7, broj 2/2000., str. 569.

¹⁶ Ibidem, str. 599.

Zadržavanju uhićenika prethodi uhićenje, "koje prema čl. 6. st. 2. ZKP-a, obuhvaća, kao središnji sastojak, zadržavanje u smislu radnje ili mjere. U nara-
vi uhićenje u pravilu ne znači zadržavanje na određenom prostoru, u određeno
vrijeme, nego upravo suprotno, dovođenje sudu ili drugom tijelu".¹⁷ U praksi
policija ponekad griješi kada u okviru 24 sata od faktičnog uhićenja sastavlja
formalno izvješće o uhićenju i dovođenju istražnom sucu, i na takav način
prekoračuje rok od 24 sata¹⁸ propisan za eventualno dovođenje uhićenika pred
istražnog suca. Takvu svoju praksu pravda time da je uhićenika uhitila prven-
stveno radi nekog počinjenog prekršaja, ne uviđajući da za neko ponašanje
koje i ispunjava pravna obilježja nekog kaznenog djela teče rok od 24 sata od
faktičnog (a time i formalnog) uhićenja za dovođenje pred istražnog suca. Pre-
ma takvom stajalištu moglo bi upućivati i mišljenje prof. dr. sc. D. Krapca,¹⁹
koji smatra da koliziju kaznenog prava s prekršajnim pravom na jedan te isti
događaj naš pravni poredak rješava prednošću kaznenog prava.

Sam pojam zadržavanja nije određen, ali sadržajno je riječ o pritvoru, te se
zadržavanje kao i vrijeme provedeno kod policije prilikom oduzimanja slobode
obvezno uračunava uhićeniku (kasnije osumnjičeniku) u vrijeme pritvora,
ako mu je poslije određen. Od 1991. godine ustalila se praksa po kojoj se

¹⁷ Ibidem, str. 625.

¹⁸ Krapac, D., Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupnog
prava, VII., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2008., str. 203:
"Dužnost redarstvenih vlasti da uhićenika odmah dovedu istražnom sucu: čl. 24. st. 1. Ustava
Republike Hrvatske (v. prilog I. A); dužnost predaje 'u najkraćem roku' uhićene osobe sucu ili
nekoj drugoj vlasti Zakonom ovlaštenoj da obavlja sudske funkcije, čl. 9. st. 3. Međunarodnog
pakta o građanskim i političkim pravima (v. prilog II. A); čl. 5. st. 3. EKLJP (v. prilog II.
D i uvodne napomene uz ovu glavu zakona). Sankcija za povredu te dužnosti je dužnost
redarstvenih vlasti da zakašnjenje u dovođenju preko 24 sata posebno obrazlože; istražni sudac
će to obrazloženje pomno proučiti te je, u slučaju sumnje na kakvu zloporabu službenih ovlasti,
dužan postupiti u smislu čl. 171. ovoga Zakona."

¹⁹ Krapac, D., Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, II., izmijenjeno i dopunjeno
izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2003., str. 34: "Važno je pritom zapamtiti da pravni poredak
u načelu isključuje kumulaciju kaznenog i prekršajnog postupka za neko ponašanje koje bi
istodobno ispunjavalo pravna obilježja kaznenog djela i prekršaja. U pravilu, kazneno pravo
i prekršajno pravo postoje usporedno i svako se od njih primjenjuje na svojem području, bez
obzira na to što se kategorije kažnjivih djela koje ta prava određuju ne propisuju prema vrstama
ljudske djelatnosti, nego prema prirodi i težini povreda zaštićenih dobara počinjenih pojedinim
djelima. No, ako se dogodi da se propisi jednoga i drugoga prava trebaju primijeniti na jedan te
isti događaj, nastalu koliziju naš pravni poredak rješava na opisani način, prednošću kaznenog
prava. Prednost uvijek ima kazneni postupak. Ako je, naime, neka osoba u kaznenom postupku
proglašena krivom za kazneno djelo koje ima i obilježja prekršaja, ne može se kazniti za
prekršaj (čl. 23. Zakona o prekršajima), ali se prema propisima kaznenog prava može kazniti
u kaznenom postupku za djelo za koje je, kao za prekršaj, već bila kažnjena u prekršajnom
postupku (u takvom slučaju kazneni sud joj mora u kaznu uračunati već izrečenu kaznu za
prekršaj, čl. 63. st. 2. KZ)".

lišenje slobode iz čl. 184. st. 4. prijašnjeg ZKP-a ne tretira kao pritvor, već kao poseban oblik preventivnog oduzimanja slobode – zadržavanje.²⁰ “Jedan od vjerojatnih razloga zbog kojih je u Republici Hrvatskoj aktualizirano pitanje ‘zadržavanja’ od 1991. godine jest činjenica da je te godine člankom 30. Zakona o preuzimanju ZKP-a brisan prijašnji članak 196. ZKP-a koji je omogućavao da pritvor prije započinjanja istrage, a u sasvim izuzetnim slučajevima i za vrijeme istrage, odredi policija”.²¹ Navedena praksa ozakonjena je Zakonom o kaznenom postupku od 21. listopada 1997., sa stupanjem na snagu 1. siječnja 1998. Istražni sudac po službenoj dužnosti ili na prijedlog državnog odvjetnika može zadržati uhićenika koji mu je doveden do 48 sati. U tom roku državni odvjetnik treba podnijeti istražni zahtjev ili prijedlog za provođenje istražnih radnji s mogućnošću i prijedloga za pritvor.

Da bi se uopće odredilo zadržavanje, mora se utvrditi opća pritvorska osnova, tzv. opći (materijalni) uvjet da je uhićenik osnovano sumnjiv da je počinio kazneno djelo. Već i Zakonik o sudskom krivičnom postupku SHS iz 1929. godine²² određuje da pritvor i istražni zatvor mogu biti obligatorni ili fakultativni uz postojanje tzv. općeg (materijalnog) uvjeta da je okrivljenik osnovano sumnjiv da je počinio kazneno djelo, s tim da je stupanj sumnje kod pritvora niži nego kod istražnog zatvora: pritvor se određuje protiv osumnjičenika, a istražni zatvor protiv okrivljenika, osobe koja je opterećena osnovnom sumnjom i protiv koje se vodi kazneni postupak. Budući da je novelom iz 1967. godine na Zakonik o krivičnom postupku iz 1953. godine unificiran pritvor i istražni zatvor u samo jednu mjeru pritvor, sada razlikujemo s obzirom na stupanj vjerojatnosti istražno zadržavanje iz čl. 98. st. 1. ZKP-a od preventivnog zadržavanja prema čl. 98. st. 2. ZKP-a.²³

²⁰ Pavišić, B., Komentar Zakona o kaznenom postupku, 5. izdanje, Žagar d.o.o., Rijeka, 2005., str. 133: “Od zadržavanja uhićenika valja razlikovati mjere jednako stvarnog sadržaja na temelju članka 178. (zadržavanje osoba na mjestu počinjenja kaznenog djela) ili zadržavanje svjedoka ili vještaka u smislu odredbe čl. 328. Uz netom spomenute druge vidove, zadržavanje je moguće i prema čl. 146.-148. Zakona o prekršajima. Posebni slučaj zadržavanja uključen je u mjere privremenog ograničenja slobode kretanja prema članka 37. Zakona o policiji. Zadržavanje je mjera koja prema Zakonu slijedi iza uhićenja (članci 94.-97).”

²¹ V. bilj. 5., str. 343.

²² Zakonik o sudskom krivičnom postupku za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca od 16. veljače 1929., Tisak Jugoslovenske štampe d.d., Zagreb, 1929., koncipiran je po uzoru na hrvatski Kazneni postupnik iz 1875., koji je temeljen na austrijskom modelu kaznenog postupka, a koji se do tada primjenjivao u Dalmaciji i Istri. Odredbe o pritvoru i istražnom zatvoru, sadržane u glavi desetoj, gotovo su identične odredbama Kaznenog postupnika. Jedina je razlika da je sada pritvor obligatoran za kaznena djela za koja je propisana smrtna kazna ili doživotni zatvor.

²³ V. bilj. 18, str. 205, 206: “Ovaj članak propisuje dvije vrste zadržavanja koje može odrediti istražni sudac kao sljedeći korak nakon ispitivanja uhićenika prema odredbi čl. 97. st. 4., različite po njihovom cilju: (a) ‘istražno’ zadržavanje, u stavku 1., kojim se redarstvenim

Istražni sudac prilikom zaprimanja uhićenika i njegova ispitivanja, uz obvezu upozorenja o razlozima uhićenja, pouci da nije dužan iskazivati te da ima pravo na stručnu pomoć branitelja kojeg može sam izabrati, uz obavijest o uhićenju obitelji ili druge osobe, dužan je utvrditi da postoji osnovana sumnja²⁴ da je uhićenik počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret. Osnovana sumnja je viši stupanj vjerojatnosti da je počinjeno kazneno djelo od osnova sumnje, koja je dovoljna za produljenje zadržavanja kod policije u pogledu opasnosti od bijega te prikupljanja podataka o dokazima, utvrđivanje istovjetnosti, provjere alibija te otklanjanja ozbiljne opasnosti za život ili zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega (istražno zadržavanje – čl. 98. st. 1. ZKP-a).

U praksi, policijsko “obrazloženje” osnova sumnje od osnovane sumnje tek je u nijansama (npr. kod provjere alibija i u slučaju osnovane sumnje ponekad se dostavlja samo obavijesni razgovor s presumptivnim svjedokom kojem su prethodno pokazane samo fotografije potencijalnog počinitelja, a tek se tijekom istrage provodi istražna radnja prepoznavanja, koja se trebala provesti prilikom kriminalističke obrade, prije podnošenja kaznene prijave), pa se tako ni dežurni istražni sudac prilikom obrazlaganja o produljenju zadržavanja kod policije (čl. 98. st. 1. ZKP-a) i rješenja o zadržavanju (čl. 98. st. 2. ZKP-a – preventivno zadržavanje) ne drži strogo zadanih kriterija o nižem ili višem stupnju vjerojatnosti počinjenja kaznenog djela.²⁵ Bitno je da se kod produljenja zadržavanja kod policije također pazi da je riječ o kaznenim djelima iz čl. 181. ZKP-a, koja su taksativno navedena odnosno za koja je moguće izreći kaznu zatvora preko 5 godina, ali u tom pogledu istraživanje prakse je upozorilo na nekoliko propusta gdje je zadržavanje kod policije produljeno i izvan kataloga kaznenih djela iz čl. 181. ZKP-a.

vlastima omogućava veća uspješnost njihovih izvida (potreba utvrđivanja istovjetnosti, provjere alibija ili prikupljanja podataka o dokazima), te (b) ‘preventivno’ zadržavanje u stavku 2., kojim se državnom odvjetniku omogućava podnošenje optužnog akta, kojim će pokrenuti kazneni postupak u slučaju kada on još nije započeo, a postoji osnovana sumnja da je uhićenik počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret.”

²⁴ Ibidem, str. 204: “Nakon upozorenja u smislu odredbe čl. 6., istražni sudac okrivljenika ispituje. Istražni ga sudac ispituje u prvom redu o eventualnom postojanju osnovane sumnje da je počinio kakvo kazneno djelo te mogućih pritvorskih razloga, a zatim i o svim okolnostima pod kojima je osumnjičenik uhićen i njemu doveden.”

²⁵ Ibidem, str. 206: “Redarstvene vlasti, koje nisu tijela kaznenog postupka, u situacijama na koje se odnose odredbe ovog članka, ne nastupaju u kaznenom postupku (jer on još nije niti započeo), već moraju u prijedlogu konkretizirati i obrazložiti postojanje ‘osnova sumnje’. Međutim, ne mogu se žaliti na negativnu odluku istražnog suca o ‘istražnom’ zadržavanju, pa ukoliko žele da istražni sudac s većom vjerojatnošću prihvati njihov prijedlog, poželjno je da to obrazloženje bude što specifičnije (općenite fraze, npr. o prikupljanju obavijesti ‘korisnih za uspješno vođenje kaznenog postupka’ ovdje ne zadostaju). U svakom slučaju obrazloženje postojanja ‘osnova sumnje’ mora biti izvedeno neovisno od dokaza za čije pribavljanje podataka se samo zadržavanje traži budući da bi u suprotnom slučaju istražni sudac takav prijedlog uvijek morao odbiti.”

IV. PREDMETI ZADRŽAVANJA U ISTRAŽNOM CENTRU ŽUPANIJSKOG SUDA U ZAGREBU U 2007. GODINI

1. Metoda istraživanja

Istražni centar Županijskog suda u Zagrebu, kao najveći istražni centar u Republici Hrvatskoj, koji obuhvaća grad Zagreb, Zagrebačku županiju i Krapinsko-zagorsku županiju s preko 1.300.000 stanovnika, više je nego pogodan za praktično proučavanje instituta zadržavanja. Štoviše, nadležan je i za odlučivanje o zadržavanju prema Zakonu o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta²⁶ (u daljnjem tekstu: USKOK), pokrivajući u takvim slučajevima i Varaždinsku, Međimursku, Koprivničko-križevačku, Bjelovarsko-bilogorsku, Sisačko-moslavačku i Karlovačku županiju, čime se broj obuhvaćenih stanovnika penje na preko 2.000.000.

Upravo zbog toga broj predmeta u kojima se odlučuje o zadržavanju u tom je istražnom centru daleko najveći u Republici Hrvatskoj i za 2007. godinu broji 1.155 predmeta s ukupno 1.390 dovedenih uhićenika. Od tog broja bilo je zadržanih 737 ili 53% naprema 653 ili 47% puštenih uhićenika. Nakon grafičkog prikaza po mjesecima, broja predmeta, broja dovedenih, zadržanih i puštenih uz odbijanje zadržavanja i drugih mjera opreza umjesto zadržavanja, obradit će se pritvorske osnove upotrijebljene pri zadržavanju, razlozi odbijanja zadržavanja i primjena mjera opreza te učestalost kaznenih djela za koje se dovode uhićenici pred dežurnog istražnog suca.

Mjeseci	Broj predmeta	Broj dovedenih	Broj zadržanih	Broj puštenih	Prod. kod policije	Odbijanje	Mjere opreza
Siječanj	125	145	72	73	12	1	2
Veljača	111	151	71	80	3	2	1
Ožujak	115	136	80	56	5	2	
Travanj	108	114	54	60	5	3	
Svibanj	97	111	56	55	7	1	2
Lipanj	84	90	55	35	10	1	
Srpanj	86	104	42	62	13		1
Kolovoz	88	100	56	44	2		1
Rujan	97	139	77	62	8	2	
Listopad	85	100	57	43	2		3
Studeni	85	107	58	49	3		
Prosinac	74	93	59	34	24	2	
Ukupno	1.155	1.390	737	653	94	14	10

²⁶ Narodne novine (u daljnjem tekstu: NN) 88/2001., 12/2002., 33/2005., i 76/2007.

Za početak razvidno je da je čak 47% uhićenika nakon ispitivanja pušteno, pa se postavlja pitanje ne bi li novim modelom državnoodvjetničke istrage državni odvjetnik trebao odlučivati o dovođenju uhićenika dežurnom istražnom sucu ako zadržavanje ostane u ingerenciji novopredviđenog suca istrage. Na takav način smanjila bi se arbitrarnost policije, koja za sada nije dužna objašnjavati svoje odluke o nečijem dovođenju. Mislim da bi ipak i u prijelaznom razdoblju bila uputna konzultacija policije s dežurnim državnim odvjetnikom, jer je do "razmimoilaženja" mišljenja državnog odvjetnika s dežurnim istražnim sucem u pogledu zadržavanja došlo samo u 14 predmeta od ukupno 1.155 predmeta. Samim time, kriterij državnih odvjetnika i istražnih sudaca za zadržavanje uhićenika gotovo je ujednačen, pa nema potrebe za tolikim brojem dovođenja. Posebice što se na opisani način djelomično narušava uhićenikovo pravo da odmah bude ispitan, jer policija često prakticira dovođenje navečer nakon 20 sati kad se u Istražnom centru više ne ispituje, pa uhićenik cijelu noć proboravi u Zatvoru Zagreb, a drugi dan u prijedodnevnom satima nakon ispitivanja bude pušten.

U početku primjene instituta zadržavanja bilo je dilema računaju li se rokovi trajanja zadržavanja od samog uhićenja ili od trenutka kad je zadržavanje određeno.²⁷ To je danas razriješeno i u Istražnom centru Županijskog suda u Zagrebu za početak zadržavanja uzima se dan, sat i minuta kad istražni sudac primi uhićenika. U tome postoji jedino već spomenuti problem kolizije prekršajnog i kaznenog prava, a time i prekršajnog i kaznenog postupka. Dešava se da za događaj koji ispunjava i pravna obilježja kaznenog djela policija prvo uhićenika vodi prekršajnom sucu, a onda tek dežurnom istražnom sucu. Zbog toga se premašuje propisani rok od 24 sata od faktičnog uhićenja uhićenika, a time i oduzimanja slobode, pa neki suci odbijaju primiti uhićenika zbog proteka roka, a neki ne, smatrajući da je samo bitno formalno ispisanje vremena uhićenja u izvješću o uhićenju i dovođenju. Tako se događa da uhićenik čak provede po određenom prekršajnom zadržavanju do 8 dana u zatvoru ili čak do 30 dana u zatvoru po izrečenoj kazni za prekršaj i da ga se tek onda dovodi dežurnom istražnom sucu za kazneno djelo s formalno ispisanom uhićnicom, koja na opisani način ne prelazi propisani rok od 24 sata. Takva bi

²⁷ Josipović, I., Novo hrvatsko pritvorsko pravo: raskorak između želja i rezultata, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 7, broj 2/2000., str. 795: "Prvo pitanje odnosi se na to da li se rokovi trajanja zadržavanja računaju od samog uhićenja ili od trenutka kada je zadržavanje određeno. Odgovor na to pitanje krije se u jednostavnoj interpretaciji normi o zadržavanju. Zakon govori koliko zadržavanje može trajati i ne spominje uračunavanje vremena od uhićenja pa do donošenja odluke o zadržavanju. Da je to zakonodavac želio, to bi izričito propisao, kako je to učinjeno u slučaju pritvora. Iste je naravi i pitanje da li je prema čl. 98. stavku 1. moguće za slučaj novootkrivenog kaznenog djela još jednom odrediti zadržavanje kod policije. Jednostavna gramatička interpretacija (kao i činjenica da ZKP ne govori o premještaju okrivljenika iz policije) govori da je to moguće."

se dilema trebala razriješiti intervencijom u čl. 97. ZKP-a navođenjem da se za kazneno djelo treba uhićenika odmah, a najkasnije u roku 24 sata od oduzimanja slobode, dovesti istražnom sucu.²⁸

Ako zadržavanje ne ostane u ingerenciji suca istrage, sve bi naprijed navedene primjedbe otpale, jer bi državni odvjetnik prihvatio odgovornost donošenja odluke o zadržavanju, koju bi odluku sudac istrage konvalidirao ili ne, ako bi državni odvjetnik nakon proteka propisanog zakonskog roka za zadržavanje podnio prijedlog za pritvor uhićenika (osumnjičenika). Posebice, ako se ima u vidu nacrt novog ZKP-a, koji predviđa započinjanje istrage nalogom državnog odvjetnika i na takav način premještanje istrage na početak prethodnog kaznenog postupka. Protiv naloga nema, kao do sada protiv rješenja o provođenju istrage, pravnog lijeka, pa onda nema svrhe da sudac istrage odlučuje o zadržavanju kad više i ne bi odlučivao o pokretanju istrage. Odlučivao bi samo o pritvoru. Tada bi se otklonile i sve dileme oko uređenja, trajanja i primjene čl. 100. ZKP-a,²⁹ koje su za sada otklonjene potpunom izmjenom čl. 100. ZKP-a (NN 58/02.) na način da se sudbenoj vlasti ostavlja rok od 72 sata za odluku o pritvoru od isticanja rokova iz čl. 98. st. 1. i 2. ZKP-a.

Može se pretpostaviti da državni odvjetnici i policija u XXI. stoljeću ne žele ovlasti u pogledu pritvora (zadržavanja) kakve su imali sredinom XX. stoljeća,³⁰ ali im se za provođenje uhićenja i zadržavanja treba ostaviti ipak

²⁸ V. bilj. 15, str. 626: "U svezi s uhićenjem valja upozoriti na još neke okolnosti. Prema članku 97. uhićenik je tijekom prvoga razdoblja do 24 sata u isključivoj vlasti policije. Je li ta odredba, posebno ako se poveže s odredbom članka 95, doista u skladu s odredbom članka 24. stavka 2. Ustava u kojem se postavlja zahtjev da se uhićena osoba za koju postoji osnovana sumnja da je počinila teško kazneno djelo odmah preda sudu?"

²⁹ V. bilj. 27, str. 795: "Vrlo je ozbiljan prigovor koji se upućuje uređenju trajanja zadržavanja prema članku 100. ZKP koji omogućava da se zadržana osoba ne pusti na slobodu do isteka prvog sljedećeg radnog dana od dana kada je državni odvjetnik obavijestio istražnog suca da je podnio istražni zahtjev, optužni prijedlog ili neposrednu optužnicu te zatražio određivanje pritvora. Ukazuje se na činjenicu da podnošenjem takve obavijesti u petak ili pred blagdane zadržana osoba može i danima ostati lišena slobode, a ističe se i mogućnost manipulacije. Izlaz bi bio stalno dežurstvo te rješavanje načina hitne dostave između državnog odvjetništva i suda."

³⁰ Zakon o krivičnom postupku iz 1948. godine (Sl. list FNRJ broj 97/48.) i nadalje poznaje pritvor i istražni zatvor. U praksi se pritvor određivao za vrijeme izviđaja, a istražni zatvor u istrazi. Po uzoru na sovjetsko pravo pritvor su određivali ovlaštene djelatnici javnog tužilaštva, tijela unutarnjih poslova, tijela uprave državne sigurnosti. Velik korak unazad jest mogućnost da se pritvor rješenjem javnog tužitelja može produžiti sa tri dana i do tri mjeseca. Rješenjem republičkog ili pokrajinskog javnog tužitelja još za dva mjeseca. Po odobrenju javnog tužitelja FNRJ pritvor se iz važnih razloga mogao produžavati poslije isteka navedenih rokova za po dva mjeseca. Teoretski, pritvor je mogao trajati neograničeno. Istražni se zatvor određivao nakon započinjanja istrage iz istih osnova kao i pritvor, i u pravilu ga je određivao javni tužitelj, a sud samo ako je u istrazi trebalo pritvoriti okrivljenika koji je do tada bio na slobodi. Trajanje je, teoretski, bilo neograničeno.

do četiri dana do prijedloga za pritvor uhićenika (osumnjičenika). Naime, ponekad je i uz produljenje zadržavanja kod policije vrijeme prekratko da bi policija na sveobuhvatan način provela sve potrebne izvide i nužne istražne radnje (posebice u slučaju sudioništva), što se očituje u podnesenim kaznenim prijavama i posebnim izvješćima, gdje na kraju navode “nastavljamo s intenzivnim traganjem za ostalim sudionicima pretragama mobitela i dr. te će se po završetku tih obavijestiti nadležni državni odvjetnik i dežurni istražni sudac”. To za sada zadaje dosta poteškoća pri odlučivanju o zadržavanju, pokretanju istrage i pritvoru, budući da bi ocjena prema tako naknadno prikupljenim dokazima odmah u početku bila možda i drugačija.

Osim toga, a s obzirom na to da se u nacrtu predviđa da funkciju istražitelja obnaša (kriminalistička) policija, zatim istražitelj državnog odvjetništva, koji postupaju prema nalogima državnog odvjetnika,³¹ bilo bi možda prikladnije da pod određenim uvjetima (teža kaznena djela i dr.) samo policija donosi odluku o zadržavanju do određenog propisanog roka po uzoru na anglosaksonsko pravo³², a nakon toga državni odvjetnik. Opravdanost takvog prijedloga očituje se u samo 94 zahtjeva policije za produljenje zadržavanja, što čini svega 7% ukupnog broja dovedenih uhićenika. Može se reći da policija nije zlorabila zahtjeve za produljenjem zadržavanja, pogotovo što u navedenih 7% zahtjeva za produljenje ulazi i 20 zahtjeva u tzv. operaciji “Gruntovec” iz mjeseca prosinca 2007. godine odnosno 5 zahtjeva akcije “Maestro” iz mjeseca lipnja 2007. godine. Iako je bilo prigovora prilikom donošenja ZKP-a da se policiji ostavlja dodatan prostor za produljenje zadržavanje uhićenika od 24 sata, a da

³¹ Schmoller, K., Aktualno stanje austrijskih kaznenoprocenih reformi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 11, broj 1/2004., str. 246, 247, 248: “Prijedlog vlade (PV) predviđa da pripremni postupak od početka vodi državni odvjetnik. Ipak pojedine izvidne korake u pravilu poduzima policija (paragraf 11. ff PV)... Za razliku od dosadašnjeg prava, ubuduće državnom odvjetniku treba dati mogućnost da *samostalno* provodi radnje u pripremnom postupku kao što su ispitivanje okrivljenika ili svjedoka kako bi im se dalo dojam vjerodostojnosti (paragraf 103. PV) ... ‘Istražni sudac’ neće se u budućnosti zadržati. Prema novom konceptu, sudac neće istraživati, već odlučivati. Sudac neće biti ni u kojem slučaju u pripremnom postupku suvišan (*usp. infra*, 2. i 3.) ali funkcija suca nije više da bude istražno tijelo.”

³² Krapac, D., Engleski kazneni postupak, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1995., str. 118: “Rok za zadržavanje neke osobe u policijskoj postaji bez ispostavljene formalne optužbe je **24 sata** od dovođenja u postaju nakon uhićenja. Po isteku toga roka osumnjičenik mora biti ili pušten na slobodu ili pušten uz jamstvo ili predveden magistratu. No kod **‘teških uhitnih djela’** nakon isteka 24 sata od dovođenja u postaju, policijski službenik višeg ranga može odobriti daljnje zadržavanje do 36 sati (a) zbog potrebe da se osiguraju dokazi za djelo za koje je osumnjičenik uhićen ili da se pribave njegovim ispitivanjem te (b) da se policijski izvidi uz to vode ‘marljivo i ekspeditivno’. No i nakon 36 sati policija može od magistratskog suda zatražiti da izda nalog o produljenju zadržavanja do **maksimalnog roka od 96 sati** ako su ispunjena dva navedena uvjeta. Po isteku toga roka osumnjičenik mora biti ili formalno optužen ili pušten na slobodu.”

se time smanjuje vrijeme državnom odvjetniku za odlučivanje o pokretanju kaznenog postupka, razvidno je da je sumnja bila neopravdana s obzirom na izneseno korektno postupanje policije. No, određena nekorektnost postupanja policije proizlazi iz manipulacije uhićenikovim pravom na odabranog branitelja, jer se nerijetko prilikom ispitivanja uhićenika dolazi do podatka da je policija nametnula uhićeniku, kolokvijalno rečeno, policijskog odvjetnika, uz obećanje da ga neće dovoditi istražnom sucu, a to obećanje često krši. Takva "preporučena" branitelja svakako nije u duhu omogućivanja prava na uhićenikovu materijalnu i formalnu obranu, kako je to zamišljeno postojećim propisima ZKP-a. Osim toga, policija nikako da zaboravi da je obligatoran pritvor ukinut, pa pod dojmom teških zločina dovodi uhićenika preporučujući da se uhićenik zadrži zbog težine kaznenog djela, a ne zbog posebno teških okolnosti kaznenog djela.

2. Pojedine pritvorske osnove

2.1. *Opasnost od bijega*

Opasnost od bijega (počinitelj kaznenog djela se krije, ne može se utvrditi njegova istovjetnost, napustit će zemlju i tako otežati dovršetak kaznenog postupka i dr.)³³, prva je pritvorska osnova koja se razmatra prilikom dovođenja i zaprimanja uhićenika.

Članak 103. st. 2. ZKP-a upućuje na to da se u obrazloženju rješenja određeno i potpuno izlože činjenice i dokazi iz kojih proizlazi postojanje razloga za određivanje pritvora, a time i zadržavanja po pritvorskim osnovama iz čl. 102. ZKP-a. Lako je obrazložiti ako se počinitelj nalazi u bijegu, odnosno policija ga i ne može dovesti, dok je uvijek dvojben zaključak da će uhićenik boravak na slobodi iskoristiti za bijeg ili skrivanje i tako otežati dovršetak kaznenog postupka. Uhićenik i njegov branitelj pokušavaju uvjeriti dežurnog istražnog suca i dežurnog državnog odvjetnika da uhićenik neće bježati, da se neće kriti i da će se redovito odazivati na sve pozive suda. Branitelji vjerojatno još uvijek žale za ispuštanjem odredbe čl. 176. prijašnjeg ZKP-a o okrivljenikovu obećanju da neće napustiti boravište, jer se u praksi zadržavanje

³³ Durđević, Z. - Tripalo, D., Trajanje pritvora u svjetlu međunarodnih standarda te domaćeg prava i prakse, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 13, broj 2/2006., str. 571: "Neke od tih okolnosti su ove: česta promjena boravišta ili zaposlenja, upotreba lažnog imena ili dokumenata, bijeg u prijašnjem postupku, nepostojanje obiteljskih i profesionalnih veza, posebni odnosi s inozemstvom, državljanstvo, imovina, težina zapriječene/očekivane kazne. To su različite konkretne okolnosti i dokazi iz kojih svatko može, po pravilima iskustva, zaključiti da će okrivljenik nastojati bijegom osujetiti kazneni postupak."

rijetko supstituira mjerama opreza zabrane napuštanja boravišta i privremelog oduzimanja putne i druge isprave za prijelaz državne granice (čl. 90. st. 2. t. 1. i 6. ZKP-a). Uzrok tome je i "poroznost" granica sa susjednim državama, pa redovito dežurni državni odvjetnik predlaže zadržavanje po razmatranoj pritvorskoj osnovi, a istražni sudac u načelu prihvaća takav prijedlog, pa čak često i samostalno po službenoj dužnosti određuje zadržavanje. Pretežno se to odnosi na populaciju uhićenika državljana bivših republika SFRJ, ali i ostalih državljana država istočnog i južnog Balkana, od kojih većina čini kaznena djela krivotvorenja isprava iz čl. 311. st. 1. i 2. KZ-a kako bi se domogli "boljeg života" u Europskoj uniji odnosno da bi izbjegli ugrožavanje vlastitog života u nekim arapskim državama. Njihovi motivi za počinjenje tog kaznenog djela pretežito su nezaposlenost, neimaština, razdvojenost obitelji, opasnost za život itd., s nerijetkom ispričanom životnom dramom.³⁴ No, iskustveni je zaključak da bi kazneni postupak bio znatno otežan puštanjem i takvih uhićenika na slobodu i da u trenutačnim okolnostima ne postoji nada da bi se boravkom na slobodi odazvali na sudski poziv.

Poradi navedenog, s ciljem efikasnosti kaznenog postupka opasnost od bijega kao samostalna pritvorska osnova određivala se ujednačeno u promatranoj godini od 11 do 19 puta mjesečno prema sljedećem grafičkom prikazu, s iznimkom od samo šest puta u mjesecu srpnju 2007. godine.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Ukupno
15	16	18	11	13	13	6	13	19	17	13	13	167

U obrazloženju se obično navodi da strani državljanin nema prebivalište niti boravište u Republici Hrvatskoj, pa postoji opasnost da bi boravkom na slobodi mogao pobjeći, udaljiti se u matičnu ili drugu državu i na takav način otežati dovršetak kaznenog postupka. Žalbe protiv takvih navoda rijetko se podnose, jer strani državljanin u pravilu pri prvom ispitivanju nemaju branitelja, a kad je branitelj angažiran, uvriježeno je pravilo da izvanraspravno vijeće rijetko prihvaća takve žalbe.³⁵ Očekivati je da će takvo razmišljanje

³⁴ Što reći za državljanina Rumunjske koji je u Italiji "masno" platio krivotvorenu putovnicu Republike Italije kako bi povratkom u Rumunjsku provjerio je li mu obitelj nastradala u nedavnoj poplavi? Što reći za državljanina Iraka koji se odlučio na takav korak jer mu je život u matičnoj državi bio ugrožen te mu život, ako ne dobije azil, visi o koncu izručenjem u Irak.

³⁵ Brkić, B., Zadržavanje – uhićenje – pritvor, Aktualnosti novog kaznenog zakonodavstva i Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Inženjerski biro, Zagreb, 1999., str. 85: "Smatram da je ovime zakonodavac" (misli se na odredbu čl. 99. st. 2., napomena O.M.) "nepotrebno liberalizirao prava potencijalnog uhićenika u postupku, jer je to proizvelo obvezu županijskim sudovima da kontinuirano imaju na raspolaganju dežurno izvanraspravno vijeće koje je dužno u bilo koje doba dana ili noći 'odmah' odlučiti o zakonitosti zadržavanja (ne uhićenja i ne pritvora)... Da je to bilo nepotrebno, govori i činjenica da u četrnaest mjeseci primjene novog

ostati do cjelovitog ujedinjenja Europe, pa čak sve do donošenja europskog zakona o kaznenom postupku, ako uopće postoji mogućnost takve kodifikacije, i to bez obzira na to hoće li o zadržavanju odlučivati sudac istrage ili državni odvjetnik.

Nasuprot takvom tretmanu stranih državljana, hrvatski državljani u puno su boljem položaju i razmatrana pritvorska osnova rijetko se za njih samostalno određuje. To moraju biti posebni slučajevi uhićenika koji prvenstveno iz ekonomskih razloga duže vrijeme ne stanuju na adresi prebivališta, ili su samo formalno prijavljeni odnosno nemaju ni stalno boravište (kolokvijalno: "klošari"). No, mora se istaknuti da kod teških kaznenih djela (ubojstvo, razbojništvo i dr.) dolazi u obzir i određivanje pritvorske osnove zbog opasnosti od bijega, ali uvijek u kombinaciji s ostalim pritvorskim osnovama, o čemu će se razmatrati u daljnjem dijelu rada.

2.2. Koluzijska opasnost

Članak 102. st. 1. t. 2. ZKP-a određuje koluzijsku opasnost³⁶ kao pritvorsku osnovu, a samim time i mogućnost određivanja zadržavanja po toj pritvorskoj osnovi. Eksplicitno se navodi pojam "osnovane sumnje" u pogledu uništenja, sakrivanja, izmjene ili krivotvorenja dokaza ili tragova važnih za kazneni postupak (ne više kao prije samo za istragu)³⁷ ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, sudionike ili prikrivače.

Naprijed navedeni tekst zapravo je ozakonjeni prijedlog prof. dr. sc. Ive Josipovića u spomenutoj knjizi (str. 315), nakon njegovog razmatranja suvišnosti prijašnjih pojmova "osnovane bojazni" (da će okrivljenik uništiti tragove kaznenog djela) i "osobitih okolnosti" (da će okrivljenik ometati istragu utjecajem na određene osobe). No, pojam "osnovane bojazni" ostao

Zakona o kaznenom postupku, primjerice, u Županijskom sudu u Zadru samo u jednom slučaju podnesena žalba protiv rješenja o zadržavanju. Ovakvo rješenje zakonodavca državni proračun opterećuje godišnje sa oko 5.000.000.000 kn."

³⁶ V. bilj. 5, str. 310, 311: "No, termin 'koluzijska opasnost' u literaturi se koristi u širem smislu riječi, i to da označi opasnost od okrivljenikova (negativnog) utjecaja na kvalitetu dokaznog postupka. Svjestan da postoji diskrepancija izvornog značenja termina 'colludere' i značenja koje se daje od njega izvedenom terminu 'koluzijska opasnost', prihvaćam daljnje korištenje termina 'koluzijska opasnost' kako se uvriježio u stručnoj literaturi."

³⁷ Ibidem, str. 360: "To posebno vrijedi u slučajevima neposredne optužnice, kada možda važni dokazi uopće još nisu izvedeni pred sudom u zakonom propisanoj formi (nije bilo istražnih radnji). Argument da utjecaj na svjedoke koji su već iskazali u istrazi nema efekta ne stoji, jer je nesumnjiv psihološki, pa i logički efekt na sud pri ocjeni uvjerljivosti takvog iskaza i njegovom vrednovanju kao dokaza. Stoga mi se čini prihvatljivim zaključak da koluzijska opasnost može postojati do kraja glavne rasprave (objavljivanja presude)."

je malo promijenjen u praktičnoj uporabi tipiziran u obrazloženju rješenja o zadržavanju: "postoji opravdana bojazan da bi boravkom na slobodi uhićenik mogao utjecati na sudionike ili svjedoke tako da usklade svoju obranu i iskaze s njegovom obranom i na taj način ometaju kazneni postupak". Osim što se još presumptivni svjedoci imenuju, posebno se ne navode konkretno utvrđene činjenice i dokazi iz kojih proizlazi postojanje te osnove, čime se naznačena dugogodišnja praksa nije izmijenila,³⁸ iako Vrhovni sud Republike Hrvatske sankcionira takve propuste.³⁹

Nakon izvršenog uvida u predmete razvidno je da se promatrana pritvorska osnova gotovo uvijek primjenjuje u slučajevima kad su sudionici kaznenog djela u bijegu, a razmjerno često kod kaznenih djela prijetnje iz čl. 129. KZ-a, zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe iz čl. 213. KZ-a i nasilničkog ponašanja u obitelji iz čl. 215.a KZ-a, s time da se unazad dvije godine povećao broj uhićenih i dovedenih za navedena kaznena djela.⁴⁰ Ako sudac za prekršaje ne odredi zadržavanje po nekoj od osnova u prekršajnom postupku, uhićenik se obvezno dovodi dežurnom istražnom sucu.

Poslije ispitivanja dežurnom državnim odvjetniku i dežurnom istražnom sucu ponekad u spisu uz kaznenu prijavu stoji na raspolaganju samo zapisnik o zaprimanju kaznene prijave od oštećenica (bilo bračne ili izvanbračne supruge) i usporedbom njezine prijave kod policije te uhićenikove obrane treba donijeti odluku o zadržavanju ili pustiti uhićenika. S obzirom na to da i potpisani zapisnik o zaprimanju kaznene prijave kod policije nije dokaz, zaista postoji realna opasnost da će uhićenik boravkom na slobodi ometati kazneni postupak utjecajem na oštećenicu, pa mu se redovito po toj pritvorskoj osnovi

³⁸ Ibidem, str. 314, bilješka 1069: "Mislim da je potrebno da se pažljivo i posebno obrazlože i te pritvorske osnove, da se navedu sve konkretno utvrđene činjenice i dokazi iz kojih proizlazi postojanje tih osnova, a ne, kako se to često čini, da se samo paušalno obrazlažu, jednostavnim pozivanjem na stav i točku iz čl. 191. ZKP. Primijetio sam tako, da se u rješenjima o određivanju ili produljenju pritvora često navodi, na primjer: Postoje osobite okolnosti koje ukazuju da će okrivljenik ometati istragu utjecajem na svjedoke, što se svodi na puko citiranje zakonske osnove. (...) U posljednje vrijeme primjećuje se da istražni suci sve češće, uz kasno dostavljanje prijedloga za produljenje pritvora u istrazi preko 3 mjeseca, ne obrazlažu dovoljno važne razloge i pritvorske osnove." (Potrebica, A., Diskusija na Savjetovanju o problematici pritvora u Osijeku 18. rujna 1987, Pravni vjesnik, 4/1988., str. 99-100.)

³⁹ V. bilj. 33, str. 571, 572, bilješka 91: "... Samo općenitom tvrdnjom da će žalitelj utjecati na supočinitelja ako bi boravio na slobodi, pobijanim rješenjem nije utvrđeno postojanje osnovane sumnje da će žalitelj, boraveći na slobodi, utjecati na supočinitelja i time omesti pravilno provođenje ovog kaznenog postupka, pa i ne postoje zakonske osnove za daljnju primjenu mjere pritvora protiv žalitelja po t. 2. st. 2. čl. 102. ZKP/97, kako to ističe i žalba." VSRH, II Kž-428/1999-3.

⁴⁰ Od kada se dogodilo ubojstvo dviju žena u Petrinji od policajca, policija više ne želi riskirati preuzimajući na sebe odgovornost ocjene da počinitelj prijetnje i nasilničko ponašanje neće ponoviti.

određuje zadržavanje, često u kombinaciji s pritvorskom osnovom iteracijske opasnosti ako postoje podaci o njegovoj prekršajnoj i kaznenoj evidenciji te osuđivanosti. No, neki sudovi smatraju da koluzijske opasnosti nema ako su svi svjedoci podnijeli kaznene prijave protiv okrivljenika.⁴¹

Dosta često takva se zadržavanja pokazu promašenim, jer supruge i rodbina nakon samo nekoliko dana uzimaju blagodat – oslobođenje obveze svjedočenja prema čl. 234. ZKP-a, te državni odvjetnik odbacuje kaznenu prijavu ako ne raspolaže drugim dokazima. Eventualnim uvođenjem državnoodvjetničke istrage snagu dokaza vjerojatno će imati iskaz oštećenih iznesen pred istražiteljem ili državnim odvjetnikom, pa bi prema prijašnjem razmatranju o uvođenju državnoodvjetničke istrage policija ili državni odvjetnik⁴² bez većih dilema mogli odrediti zadržavanje počinitelja kaznenog djela, a i drugih djela, ali samo po drugim pritvorskim osnovama, jer bi u opisanim slučajevima razmatrana pritvorska osnova otpala u pogledu ometanja kaznenog postupka utjecajem na svjedoke, ostajući samo prema sudionicima i prikrivačima. Bit će lakše procijeniti zamjenu zadržavanja alternativnim mjerama opreza iz čl. 90. st. 2. t. 2. i 4. ZKP-a, što je sada rijetko, a bit će obrađeno u daljnjem tijeku rada.

U promatranom razdoblju po razmatranoj pritvorskoj osnovi uslijedila su zadržavanja više u zimskim mjesecima, kako to proizlazi iz sljedećeg grafičkog prikaza, uz napomenu da se u mjesecu prosincu svih 20 zadržavanja odnosi na uhićenike iz tzv. operacije “Gruntovec”, kojima je u prvim danima veljače 2008. godine već ukinut pritvor slijedom odredbe čl. 108. st. 1. ZKP-a jer su svi svjedoci u kratkom vremenu saslušani.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Ukupno
12	14	15	5	6	5	7	9	8	5	13	20	119

⁴¹ V. bilj. 20, str. 143: “Ako su svi svjedoci podnijeli kaznene prijave protiv okrivljenice zbog primanja mita, ne mogu mijenjati iskaze, jer se izlažu opasnosti zbog lažnog prijavljivanja kaznenog djela (članak 302. stavak 1. Kaznenog zakona), pa u skladu s tim nema koluzijske opasnosti (Žs Koprivnica, Kž 70/2001 od 6.III.2001.).”

⁴² V. bilj. 31, str. 255: “U prijedlogu vlade načelno se smatra da se rezultati policijskih i državnoodvjetničkih radnji u pripremnom postupku mogu koristiti kao dokazno sredstvo u daljnjem postupku. U tome je razlika u odnosu na pravni položaj u Hrvatskoj odnosno u bivšoj Jugoslaviji. Načelna upotrebljivost rezultata policijskih radnji proizlazi iz općenitog povjerenja koje stanovništvo ima prema policijskoj izvidnoj djelatnosti. Sigurno da rezultati takvih izvida u pravilu imaju manju dokaznu vrijednost od formalnih dokaza izvedenih pred sudom, ali se nedvojbeno i oni pri ocjeni dokaza uzimaju u obzir. Prema vladajućem mišljenju u Austriji policijski izvidni rezultati koji u pojedinom slučaju imaju dokaznu snagu i čije se izvođenje neće moći ponoviti pred sudom ne smiju se načelno isključiti.”

Ovom prilikom, u povodu razmatranja kaznenog djela prijetnje iz čl. 129. KZ-a, treba istaknuti rješidbu izvanraspravnog vijeća Županijskog suda u Zagrebu koje smatra, odbijajući žalbu državnog odvjetnika, da se za kazneno djelo prijetnje označeno u čl. 129. st. 1. i 2. KZ-a ne može odrediti zadržavanje po pritvorskoj osnovi iz čl. 102. st. 1. t. 3. u vezi s čl. 102. st. 2. KZ-a.⁴³ Poslije toga primjećuje se da i policija i državno odvjetništvo prilagođuju činjenične opise kaznenih prijava prema čl. 129. st. 3. KZ-a, pokušavajući na takav način ishoditi zadržavanje i po sljedećoj "iteracijskoj osnovi". No ipak, izvanraspravno vijeće sada razmatra mijenjanje takve sudske prakse da bi se za prijetnju kaznenim djelom za koje je propisana kazna zatvora iznad tri godine moglo odrediti zadržavanje po iteracijskoj opasnosti, a možda bi dilemu trebalo otkloniti nižom propisanom kaznom.

2.3. Iteracijska opasnost

Od lat. *iter, itineris*, put, tj. opasnost nastavljanja "kriminalnog puta" kojim se okrivljenik kreće, nastala je ova pritvorska osnova kao očuvanje javne sigurnosti, naspram prvih dviju osnova koje su potrebne radi uspješnog vođenja kaznenog postupka. Uz već spomenutu osnovanu sumnju koju generalno određuje čl. 102. st. 1. ZKP-a, prema t. 3. st. 1. navedenog članka, za određenje pritvora, a time i za zadržavanje, nužan uvjet su osobite okolnosti koje opravdavaju bojazan da će okrivljenik ponoviti kazneno djelo ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo ili da će počiniti kazneno djelo kojim prijeti, uz ograničenje prema stavku 2. navedenog članka na imovinska kaznena djela i kaznena djela zapriječena kaznom zatvora do tri godine, o čemu je već bilo govora pri razmatranju koluzijske opasnosti.

Zakonodavac ne spominje mora li se raditi o istovrsnom, sličnom ili drugom kaznenom djelu, ali je sudskom praksom i prihvaćanjem u teoriji ustanov-

⁴³ Županijski sud u Zagrebu, poslovni broj XII-II-Kv-533/06-2 (Kir-4312/06): "Naime, osumnjičenik je u ovom stadiju postupka osnovano sumnjiv za učin kaznenog djela prijetnje iz čl. 129. st. 2. KZ. Za navedeno kazneno djelo Kaznenim je zakonom zapriječena novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine, dok odredba čl. 102. st. 2. ZKP propisuje mogućnost određivanja pritvora na temelju čl. 102. st. 1. t. 3. ZKP samo ako postoji opasnost od počinjenja kaznenog djela protiv imovine ili drugog kaznenog djela za koje je prema zakonu moguće izreći kaznu zatvora od tri godine ili težu kaznu. Primjenjujući citiranu odredbu ZKP, odnoseći se na sve pojavne oblike bojazni određene čl. 102. st. 1. t. 3. ZKP, te vodeći računa o gore navedenoj, zapriječenoj kazni za osumnjičeniku terećeno kazneno djelo, ispravno je i na zakonu osnovano istražni sudac odbio prijedlog državnog odvjetnika i donio pobijano rješenje."

ljeno da se mora raditi o istovrsnom ili sličnom kaznenom djelu.^{44, 45} Pojam osobite okolnosti u sudskoj praksi odnosi se na konkretne okolnosti svrstane u tri grupe: a) okolnosti djela; b) osobna svojstva okrivljenika i c) socijalni faktori.⁴⁶

Ima li se u vidu pojam iteracijske opasnosti s iskristaliziranom sudskom praksom, može se reći da se zadržavanje po toj pritvorskoj osnovi najviše primjenjivalo, a to proizlazi i iz grafičkog prikaza, s čestom primjenom i u kombinaciji s drugim pritvorskim osnovama, što će biti poslije prikazano.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Ukupno
30	29	28	22	27	23	8	25	43	22	15	8	280

Samim time stječe se dojam da su se dežurni istražni suci u dvojbjenim situacijama ipak odlučivali za strožu primjenu razmatrane pritvorske osnove nasuprot razmatranim prvim dvjema osnovama, i to uzimajući u obzir sve tri vrste naprijed navedenih posebnih okolnosti radi ustanovljenja opasnosti od ponavljanja ili dovršenja pokušanog kaznenog djela. Istražni centar Županijskog suda u Zagrebu tako je u žarištu javnosti zbog ponekad spektakularnih dovođenja, koja su popraćena izvješćivanjem elektroničkih i pisanih medija. Njihovo izvještavanje intonirano je zaprepaštenjem ako bi se uhićenik našao na slobodi te se na takav način ocrtavaju i mogući utjecaji raznih društveno-političkih opcija. U takvom okruženju ni dežurni državni odvjetnik, ni dežurni istražni sudac ne mogu ostati ravnodušni na "senzibiliranu" javnost uza sve brižno poštovanje opće osnove i posebnih osnova za određivanje zadržavanja (prитвора).

Tako se, u slučajevima uhićenika koji su u kratkom vremenu počinili više kaznenih djela, posebice razbojništava, u pravilu određivalo zadržavanje bez obzira na priznanje kaznenih djela, a posebice ako je počinitelj već osuđivan ili je u tijeku kazneni postupak za isto ili istovrsno kazneno djelo. Podaci o osuđivanosti dežurnom istražnom sucu ponekad nisu dostupni neradnim danom, pa se određivanje zadržavanja uhićenika određuje prema službenoj

⁴⁴ V. bilj. 33, str. 573: "Pravilo da se mora raditi o istovrsnom ili sličnom kaznenom djelu nije propisao zakon, već je ustanovljeno sudskom praksom, a prihvaćeno je i u teoriji. Razlog tome je što je utvrđivanje opasnosti od ponavljanja kaznenog djela prognoza, odnosno sud može utvrditi samo da postoji vjerojatnost, a ne i izvjesnost da će okrivljenik počiniti kazneno djelo."

⁴⁵ V. bilj. 19, str. 289, bilješka 131: "...Nakon odluke Ustavnog suda RH koju niže iznosimo, Vrhovni sud RH promijenio je svoju praksu te sada smatra da se iteracijska opasnost, kao osnova za pritvor, mora odnositi na istovrsno ili slično kazneno djelo za koje se okrivljenik tereti, a ne za bilo koje drugo kazneno djelo (VSRH, II Kž 523/99 od 23.VIII. 1999., Izbor odluka VSRH 2/2000., 200)."

⁴⁶ V. bilj. 5, str. 318.

zabilješci o policijskoj evidentiranosti za kaznena djela, iako je to u suprotnosti s praksom Vrhovnog suda RH.⁴⁷

U pravilu se određuje i zadržavanje kod kaznenih djela protiv života i tijela s obzirom na pretežno poremećene obiteljske i susjedske odnose te opasnost od dovršenja pokušnog kaznenog djela, ali bez veće konkretizacije kako bi se to odražavalo na spomenute odnose i na dovršetak pokušnog kaznenog djela. Nadalje, bitna je ocjena same ličnosti uhićenika, njegovo držanje za vrijeme ispitivanja i procjene njegove motivacije na daljnju kriminalnu aktivnost. Ako postoje naznake ili dokazi o poremećaju psihičkog stanja, uhićenik se zadržao, zbog opravdane bojazni da bi zbog takvog stanja na slobodi ponovio kazneno djelo, pa i u slučaju kad je u policijskoj postaji, primjerice, oštećenik oprostio uhićeniku, a uhićenik mu se i ispričao. Posebno je zanimljiva praksa pri određivanju zadržavanja zbog socijalnih faktora, koja se pretežno odnosi na počinitelje kaznenih djela krađe iz čl. 216. KZ-a, teške krađe iz čl. 217. KZ-a i zlorabe opojnih droga iz čl. 173. st. 2. i 3. KZ-a, po promatranoj pritvorskoj osnovi. Uhićenici su mahom nezaposleni, ne izjašnjavaju se odakle im sredstva za život, što se smatra osobitim okolnostima koje opravdavaju bojazan za njihovom daljnjom kriminalnom aktivnošću, bez obzira na njihovu neosuđivanost. Vjerojatno je da bismo u dvojbjenim slučajevima, uz njihovu neosuđivanost i procjenu njihove ličnosti, trebali biti manje rigorozni, jer dio je stanovništva bez posla i ne znači da će boravkom na slobodi nastaviti s kriminalnom aktivnošću. Pri tome treba voditi računa i o poštovanju načela razmjernosti pri određivanju pritvora, primjerice ako se očekuje uvjetna osuda. Naime, ako je moguće, treba iteracijsku opasnost otkloniti zamjenskim mjerama opreza: zabranom posjećivanja određenog mjesta ili područja, zabranom približavanja određenoj osobi i zabranom uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, zabranom poduzimanja određene poslovne aktivnosti i privremenim oduzimanjem dozvole za upravljanje motornim vozilom.

U protekloj godini bilo je nekoliko dovođenja uhićenika koji su u alkoholiziranom stanju prouzročili prometnu nesreću u kojoj je smrtno stradala jedna osoba ili više njih. Do protekle godine dežurni istražni suci, a i izvanraspravno vijeće, zauzimali su stajalište da se počinitelji navedenog kaznenog djela ne zadržavaju, pa čak ako su i bili prekršajno kažnjavani. Čini se da je prijelomnica izmijenjenog stajališta bio slučaj Žužić koji je zadržan i po ovoj pritvorskoj osnovi i pravomoćno presuđen na pet godina zatvora. Osim njega zadržane su još tri osobe po toj pritvorskoj osnovi. Na kraju treba istaknuti

⁴⁷ VSRH, broj II Kž 578/05-3: "Uvidom u spis predmeta i po ocijeni ovog suda, unatoč množini istovrsnih kaznenih djela za koja je evidentiran okrivljenik u policijskoj evidenciji, potrebno je upravo te okolnosti provjeriti da li se unatoč toj evidenciji protiv okrivljenika provode kazneni postupci na sudu, što je odlučna okolnost za određivanje pritvora iz osnove čl. 102. st. 1. t. 3. ZKP, s obzirom na to da se iz činjeničnog opisa djela ne nazire veća organiziranost, planirano djelovanje, niti visok stupanj kriminalne volje."

da se do unazad nekoliko godina u sudskoj praksi rijetko koristila okolnost da će počinitelj počiniti kazneno djelo kojim prijeti. Ta okolnost, bilo izričito riječima ili konkludentnim radnjama, naročito kod kaznenog djela prijetnje iz čl. 129. st. 3. KZ-a, već se, uz opisano razmatranje pod koluzijskom opasnosti, primjenjuje dosta često u protekloj godini i za ovu pritvorsku osnovu.

2.4. Posebno teške okolnosti djela (opasnost uznemiravanja javnosti)⁴⁸⁾

Ova pritvorska osnova također je predviđena iz preventivnih razloga (tj. javne sigurnosti) “kako ne bi zadržavanje na slobodi počinitelja kaznenog djela koji djeluje opasno uznemirilo javnost i u njoj umanjilo ugled i povjerenje u kazneno pravosuđe.”⁴⁹⁾ Predstavlja moralnu osudu “zbog načina izvršenja ili drugih posebno teških okolnosti djela.”⁵⁰⁾ No, opravdano pojedini autori prigovaraju “da ni zakonodavac, ni sudska praksa još nisu dali odgovor koja je svrha pritvora zbog teških okolnosti kaznenog djela nakon što je uznemiravanje javnosti ukinuto kao osnova za pritvor”.⁵¹⁾

⁴⁸⁾ V. bilj. 5, str. 246: “Naredna za pritvor važna novela Zakona učinjena je 1970. godine. Tada je prvi put uvedena pritvorska osnova koja se sastojala u kompliciranoj konstrukciji kojoj okosnicu čini opasnost od uznemirenja javnosti. Pritvor se mogao odrediti ako je bila propisana kazna strogog zatvora od pet godina ili teža, a uslijed načina izvršenja, posljedica ili drugih okolnosti djela došlo je ili je moglo doći do takvog uznemirenja građana da je pritvor bio potreban radi nesmetanog vođenja krivičnog postupka ili sigurnosti ljudi. Ova će pritvorska osnova, koja vuče korijen iz njemačkog zakonodavstva tridesetih godina, biti predmet mnogih rasprava,”

⁴⁹⁾ V. bilj. 19, str. 291.

⁵⁰⁾ Vinja, I., Nove pritvorske odredbe u praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Aktualnosti novog kaznenog zakonodavstva i Zakona o zaštita osoba s duševnim smetnjama, Inženjerski biro, Zagreb, 1999., str. 58: “Na opće odobravanje naišla je odluka zakonodavca prema kojoj više ne postoji pritvorska osnova iz ranijeg čl. 182. st. 2. t. 4. ZKP/93, tj. pritvor zbog uznemirenja građana. Umjesto toga, uvedena je nova pritvorska osnova koja do sada u praksi nije stvarala većih problema, a očituje se u težini inkriminiranog kaznenog djela koje zbog svog načina izvršenja ili drugih posebno teških okolnosti djela opravdava pritvaranje počinitelja.”

⁵¹⁾ V. bilj. 33, str. 574, 575: “S obzirom na to da je i Europski sud za ljudska prava priznao uznemiravanje javnosti kao pritvorsku osnovu, da je Vijeće Europe preporukom dopustilo određivanje pritvora u slučaju posebno teških kaznenih djela i kada tri ‘klasična’ pritvorska razloga ne mogu biti ustanovljena, da i druge europske države poznaju posebnu pritvorsku osnovu za teška kaznena djela te da je Ustavni sud RH ocijenio odredbe čl. 102. ZKP sukladnim Ustavu, u našem pravnom sustavu trebalo bi jasno odrediti svrhu ove vrste pritvora i odijeliti ga od obligatornog pritvora. Neodređivanje svrhe tog pritvora onemogućuje i njegovu zamjenu alternativnim pritvorskim mjerama. Tako se prema našem zakonu u praksi ni jednom mjerom opreza kao ni jamstvom ne bi mogla ostvariti svrha tog pritvorskog razloga. Posebno je sporna odluka Vrhovnog suda RH o procjeni postojanja tog pritvorskog razloga samo s obzirom na zapriječenu kaznu, ali ne i s obzirom na očekivanu kaznu.”

Zbog toga što možda nije jasno određena svrha ove pritvorske osnove koja podsjeća na obligatorni pritvor te potrebe utvrđivanja bitnog odstupanja od uobičajenog načina izvršenja taksativno navedenih kaznenih djela iz čl. 102. st. 1. t. 4. ZKP-a, rijetko se kao samostalna osnova primjenjuje u praksi, što naznačuje i sljedeći grafički prikaz.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Ukupno
1	2	1	1					1	2	2		10

Od samo 10 slučajeva određivanja zadržavanja po čl. 102. st. 1. t. 4. ZKP-a, 9 otpada na uhićenike koji su bili osnovano sumnjivi zbog počinjenja kaznenog djela zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 1. i 2. KZ-a, a jedna na uhićenika zbog kaznenog djela iz čl. 91. u vezi s čl. 33 KZ-a – teško ubojstvo u pokušaju. Više se koristi u kombinaciji s ostalim pritvorskim osnovama kako slijedi iz sljedećeg grafičkog prikaza.

Kombinacija	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Ukupno	%
t.1., 2., 3., 4.								4					4	7
t. 1., 2., 4.													0	
t. 1., 3., 4.							10				2		12	20
t. 2., 3., 4.	1		1			7				2			11	19
t. 1., 4.													0	
t. 2., 4.			3	5			1				1		10	17
t. 3., 4.	6		2	2						1		11	22	37
Ukupno	7	0	6	7	0	7	11	4	0	3	3	11	59	100

Razvidno je da su kombinacije pritvorskih osnova s pritvorskom osnovom posebno teške okolnosti djela primijenjene na 59 uhićenika. Osim nastavljanja zadržavanja po kaznenom djelu iz čl. 173. st. 1. i 2. KZ-a (24 uhićenika), povećava se i zadržavanje za teška ubojstva i ubojstva, uz pokušaje tih kaznenih djela (6 uhićenika), a pojavljuju se i druga kaznena djela, i to otmice iz čl. 125. st. 1. i 2. KZ-a kod 3 uhićenika, spolnog odnošaja s djetetom iz članka 192. st. 1. i 4. KZ-a kod 7 uhićenih, zlouporabe položaja i ovlasti iz čl. 337. st. 1 i 4. KZ-a kod 1 uhićenika te za primanje mita kod 7 uhićenika, u akciji "Maestro". Posebno treba istaknuti određivanje u prvi mah za t. 1., 2. i 3., a tijekom istrage i po sve četiri pritvorske osnove za dvojicu uhićenika koji su uhićeni zbog otmice jednog stranog državljanina, a poslije se istraga proširila i zbog kaznenog djela teškog ubojstva.⁵²

⁵² Županijski sud u Zagrebu, XVI-KIR-3113/07: "Istražni sudac po službenoj dužnosti odlučio je zadržati oba osumnjičenika, i to iz svih zakonskih osnova čl. 102. st. 1. t. 1., 2. i 3. ZKP-a. Naime, I. osum. A.M. po zanimanju je trgovac i iz njegove obrane neosporno proizlazi da često putuje po Hrvatskoj, Sloveniji i drugdje. II. osum. V. V. prema vlastitom iskazu ima

Nekako je bilo zgodnije dežurnom istražnom sucu za prezentirana kaznena djela povezivanje u cjelinu uz način izvršenja djela i posebno teške okolnosti djela, s pritvorskim osnovama opasnosti od bijega i iteracijske opasnosti, zatim koluzijske opasnosti i iteracijske opasnosti te posebno u kombinaciji s koluzijskom opasnošću i na kraju s iteracijskom opasnošću, gdje ulazi i 11 uhićenih iz međimurske grupe zbog počinjenja kaznenog djela iz čl. 173. st. 1., 2. i 3. KZ-a. Upravo kod kaznenog djela zlouporabe opojnih droga sudska je praksa otišla najdalje te je uz konzultacije s odgovarajućim stručnjacima ustanovljen kriterij prema kojemu je za pritvor važno je li količina droge o kojoj je riječ dovoljna za širu distribuciju i time narušavanje zdravlja većeg broja osoba.⁵³ Prilikom zadržavanja dežurni istražni suci to su uzimali u obzir, a za druga su kaznena djela s više ili manje pažnje utvrđivali način izvršenja djela ili druge posebno teške okolnosti djela koje bitno odstupaju od uobičajenog načina izvršenja djela, uz teže posljedice, te na takav način u praksi razlučili tu teorijski sumnjivu pritvorsku osnovu od klasičnih razloga za pritvor.⁵⁴

3. Kombinacije pritvorskih osnova

U sudskoj praksi često nailazimo na određivanje zadržavanja po više pritvorskih osnova, kako je to već naprijed grafički prikazano za kombinaciju

stalno prebivalište u Sloveniji, te je opravdano pretpostaviti da bi obojica osum. boravkom na slobodi mogli pobjeći u strahu od kaznenog postupka i na taj način onemogućiti ili otežati da se kazneni postupak protiv njih provede. U odnosu na t. 2. čl. 102. st. 1. valja upozoriti da iz obrane I. osum. proizlazi da su u društvu s njime bila i dva NN muškarca koje poznaje, ali ne želi otkriti njihov identitet. I tu postoji opravdana bojazan da bi se oba osum. boravkom na slobodi međusobno dogovarali o načinu davanja obrane u tijeku istražnog postupka, odnosno da bi NN osobe o tome obavještavali i na taj način otežali organima gonjenja da ih identificiraju i uhite. Što se pak tiče t. 3. čl. 102. st. 1., uvidom u kaznenu evidenciju vidljivo je da su oba osum. do sada višekratno kazneno evidentirana, i to I. osum. A. M. za 12, a II. osum. V. V. za 8 kaznenih djela. Sve to upućuje na činjenicu koja ukazuje na opasnost da bi boravkom na slobodi mogli nastaviti s vršenjem istih ili sličnih kaznenih djela.”

⁵³ Tako VSRH, br. II Kž-690/99. od 19. studenog 1999, br. II Kž-789/99 od 21. prosinca 1999., br. II Kž 68/99 od 15. studenog 1999. te br. II Kž 781/99 od 16. prosinca 1999.: “S obzirom na ovako veliku količinu opojne droge heroína, koja zbog brojnosti sadržanih pojedinačnih doza kojima se može ugroziti zdravlje velikog broja ljudi uzrokuje posljedice koje nisu uobičajene kod ovakvih kaznenih djela, po ocjeni ovog suda pravilno sud prvog stupnja nalazi da se u konkretnom slučaju radi o posebno teškim okolnostima djela koje opravdavaju daljnju primjenu mjere pritvora po osnovi iz čl. 102. st. 1. t. 4. ZKP.” (br. II Kž-550/00-5 od 3. listopada 2000.).

⁵⁴ V. bilj. 27, str. 796, 797: “Želja da se omogući pritvaranje u slučajevima posebno teških kaznenih djela, kada ne postoje tzv. klasični razlozi za pritvor, teorijski je uvijek bila sumnjive naravi, ali je nailazila na plodno tlo društvenog realiteta. Zato su potencijalna rješenja za navedene slučajeve uvijek bila ‘kvadratura kruga’, podložna ozbiljnim teorijskim prigovorima”.

posebno teških okolnosti djela s drugim pritvorskim osnovama. Na području bivše SFRJ bilo je “razmimoilaženja” u sudskoj praksi o mogućnosti kumulacije pritvorskih osnova, ali je prihvaćeno stajalište Vrhovnog suda Hrvatske koje dopušta kombinaciju.⁵⁵

Slijedi grafički prikaz kombinacije pritvorskih osnova opasnosti od bijega, koluzijske i iteracijske opasnosti.

Kombinacija	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Ukupno	%
t. 1., 2., 3.	1	2		1		2			1				7	7
t. 1., 2.		2				1				1		1	5	5
t. 1., 3.			1	1	1							3	6	6
t. 2., 3.	7	7	10	6	8	4	10	5	5	7	12	3	84	82
Ukupno	8	11	11	8	9	7	10	5	6	8	12	7	102	100

Razvidno je da se zadržavanje najčešće određivalo kombinacijom koluzijske i iteracijske opasnosti, dok su ostale kombinacije rijetkost, što odudara od prijašnje pritvorske sudske prakse, najčešće kombinacije opasnosti od bijega i iteracijske opasnosti.⁵⁶ Mislim da se promjena dogodila upravo zbog uvođenja novog instituta zadržavanja (kratkotrajnog pritvora), kao zamjene policijskog pritvora, gdje je prije bilo bitno da se uhićenik ima “pri ruci” kako bi se proveli svi potrebni izvidi, a dežurni istražni suci, prilikom odlučivanja o pritvoru, preuzimali su takva razmišljanja policije, dodatno imajući u vidu i tadašnju široku lepezu profesionalnih kriminalaca s područja bivše SFRJ bez stalnog boravka, a poslije ratno stanje s učestalim promjenama boravišta i time opasnosti od bijega u bivše republike i na okupirano područje RH.

Smirivanjem ratnog stanja te efikasnošću policije u otkrivanju kaznenih djela i pronalaženju počinitelja, za “kratkotrajni pritvor” – zadržavanje više nije odlučna kumulacija iteracijske opasnosti s opasnošću od bijega, već s koluzijskom opasnošću utjecaja na sudionike, oštećenike i presumptivne svje-

⁵⁵ V. bilj. 5, str. 331, 332: “Vrhovni sud Hrvatske suprotno tome zauzeo je stajalište da ako konkurira više osnova za određivanje ili produljenje pritvora iz čl. 191. st. 2. t. 1.-4. ZKP, pritvorena osoba ima pravo da u žalbi protiv prvostepenog rješenja (...) pobija kako sve, tako i samo neke od osnova na kojima se pritvor osniva. U takvom slučaju drugostepeni će sud, ako žalbu uvaži, pobijano rješenje temeljem čl. 397. st. 3. ZKP preinačiti i izreći da se pritvor određen ili produljen prvostepenim rješenjem dalje temelji samo na onoj osnovi čije postojanje nije uopće ili nije uspješno pobijano”.

⁵⁶ Ibidem, str. 331: “Tipičan i u praksi najčešći slučaj kumulacije pritvorskih osnova jest onaj kod kojega postoji opasnost od bijega (članak 182. st. 2. t. 1.) i iteracijska opasnost (članak 182. st. 2. t. 3.). Navedena je kombinacija česta zato što postoji više konkretnih okolnosti koje iniciraju postojanje obje pritvorske osnove (npr. okrivljenik se skriva, nema stalno boravište, profesionalni je kriminalac). Uz to, iako u manjem broju slučajeva, javljaju se i kombinacije t. 1. (opasnost od bijega) i t. 2. (koluzijska opasnost) te t. 2. (koluzijska opasnost) i t. 3. (iteracijska opasnost).”

doke, posebice što i iteracijska opasnost može otpasti ako je utemeljena samo na službenoj zabilješci o policijskoj evidentiranosti, a kasnije dostavljeni izvod iz kaznene evidencije utvrdi uhićenikovu neosuđivanost zbog rehabilitacije ili nepokretanja postupka po prijašnjim policijskim prijavama. Osnovu za koluzijsku opasnost lako je obrazložiti jer zapisnik o zaprimanju kaznene prijave i službene zabilješke o obavljenim obavijesnim razgovorima ne mogu poslužiti kao dokaz do uvođenja državnoodvjetničke istrage. Također i suprotno, budući da koluzijska opasnost otpada zbog u zadnje vrijeme žurnog provođenja istražnih radnji, zgodno je u dvojbenim situacijama kumulativno odrediti i uspješno obrazložiti i iteracijsku opasnost, u slučaju izostanka posebno teških okolnosti djela i opasnosti od bijega.

4. Odbijanje zadržavanja i mjere opreza

Člankom 16. st. 2. Ustava RH te čl. 87. i 101. ZKP-a propisuje se načelo razmjernosti kao temeljno načelo primjene svih prisilnih mjera u kaznenom postupku, pa tako i pritvora odnosno zadržavanja. Kriteriji za procjenu poštovanja načela razmjernosti jesu: a) prikladnost (pritvor se može odrediti samo ako se njime može ostvariti legitiman cilj); b) nužnost – supsidijarnost (primjena blažih mjera – jamstvo, mjere opreza i kućni pritvor (čl. 101. st. 2. ZKP-a); c) razmjernost u užem smislu ili uravnoteženost – težina zahvata u ljudsko dobro mora biti razmjerna legitimnom cilju, a osim toga potreban je razmjer između težine kaznenog djela i kazne koja se može očekivati i potrebe određivanja i trajanja pritvora (čl. 101. st. 3. ZKP-a). “ Visina zapriječene kazne apstraktni je kriterij, dok je kazna koja se može očekivati konkretni kriterij koju sud utvrđuje na temelju stanja spisa u stadiju postupka u kojem odlučuje”.⁵⁷

Kako je već navedeno pod IV. 1. ovog rada, do “razmimoilaženja” između dežurnog istražnog suca i dežurnog državnog odvjetnika došlo je u 14 predmeta, u kojima je istražni sudac odbio prijedlog za zadržavanje. U načelu već određene pritvorske osnove prilikom zadržavanja egzistiraju i u kasnijem rješenju o pritvoru, pa tako i one pritvorske osnove koje odredi izvanraspravno vijeće u slučaju prihvaćanja žalbe dežurnog državnog odvjetnika na rješenje o odbijanju prijedloga za zadržavanje.

Od 14 odbijanja dežurni državni odvjetnik uložio je žalbu u 13 predmeta, od kojih je izvanraspravno vijeće odbilo u 4, a prihvatilo u 9 predmeta. Primjerice, izvanraspravno vijeće preinačuje rješenje dežurnog istražnog suca, spis broj Kir-359/07, u vezi s kaznenim djelom prijetnje iz čl. 129. st. 3. KZ-a, zbog koluzijske opasnosti; “a imajući u vidu upornost i modalitet protuprav-

⁵⁷ Josipović, I., 3. radionica: Mjere opreza, i 6. radionica: Pritvor, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 4, 1/1997., str. 273.

nog postupanja uhićenika spram oštećenice, ovo vijeće nalazi postojećom opasnost da bi uhićenik daljnjim prijetnjama ili na koji drugi način mogao utjecati na navedenu svjedokinju kako bi ona iskazivala njemu u prilog”, te zbog iteracijske opasnosti “značajne upornosti iskazane kroz vremensko trajanje prijetnji (tri do četiri mjeseca od prekida veze), kao i kontinuitet te intenzivna kriminalna volja uhićenika koji je na razne načine prijetio oštećenici dolazeći k njoj kući, pa i na posao... pa ovo vijeće nalazi ostvarenima one osobite okolnosti koje ukazuju na opasnost da bi uhićenik na slobodi mogao nastaviti s istovrsnim kriminalnim ponašanjem prema oštećenici.” U pogledu kaznenog djela krivotvorenja isprava iz čl. 311. st. 1. i 2. KZ-a, u spisu Kir-693/07, izvanraspravno vijeće odbija žalbu dežurnog državnog odvjetnika jer, bez obzira na to što je uhićenik stranac (državljanin BiH), naveo je u Hrvatskoj adresu boravišta (kod bake i supruge), na kojoj adresi je već prije boravio.

Kao što je već napomenuto, izvanraspravno vijeće promijenilo je svoja stajališta u vezi sa zadržavanjem uhićenika kaznenog djela izazivanja prometne nesreće iz čl. 272. st. 1. i 3. i čl. 272. st. 1., 2. i 4. KZ-a te u dva navrata, u spisima broj Kir-4006/07 i Kir-1239/07, označuje kao iteracijsku opasnost – bezobzirnost kao sudionika u prometu (2,15 g/kg) te opasnost od bijega uhićenika koji je pobjegao sa mjesta prometne nesreće ne pruživši pomoć pješaku, skrivajući se 22 dana. Suprotno takvim stajalištima u spisu Kir-5655/07, na “Božić” odbija žalbu dežurnog državnog odvjetnika u vezi s predloženom koluzijskom i iteracijskom opasnosti zbog kaznenog djela iz čl. 272. st. 1. i 3. KZ-a (dva putnika poginula na zadnjem sjedištu) smatrajući da bez obzira na to što je uhićenik vozilom upravljao pod utjecajem alkohola, “po ocjeni ovoga vijeća ovaj podatak sam za sebe ne ukazuje na sklonost uhićenika konzumaciji alkohola”, pa kako nije prekršajno kažnjavan zbog prekršaja iz ZOSPC-a, niti kazneno osuđivan, a oduzeta mu je vozačka dozvola, ne čine one osobite okolnosti za daljnjim činjenjem istovrsnog djela, već je riječ o ekscesu. Na presumptivne svjedoke ne može utjecati jer ih ne poznaje?!

Mjere opreza iz čl. 90. ZKP-a praktično se nisu primjenjivale do potpune izmjene čl. 90. ZKP-a (NN 58/02), a od tada rijetko se primjenjuju prilikom odlučivanja o zadržavanju, pa ih je tako određeno samo 10 u 2007. godini.⁵⁸ Primjenjuju se pretežno na prijedlog dežurnog državnog odvjetnika koji prijedlog dežurni istražni sudac prihvaća, a ponekad i sam određuje po službenoj dužnosti neku od mjera opreza iz čl. 90. st. 2 ZKP-a. Razlozi oskudne primjene možda upućuju na uvijek sporo prihvaćanje novina, pa tako i načela razmjernosti prema očekivanoj kazni. Vjerojatno će već u uvodu spomenuta odluka USRH promijeniti sudsku praksu u pogledu određivanja blažih mjera.

⁵⁸ V. bilj. 27, str. 793: “Novi je ZKP unio cijeli set novih mjera (mjere opreza) kojima je osnovna namjena bila omogućiti sudu da znatno češće nego prije pritvor mijenja drugim mjerama. Kao što se iz statističkih podataka vidi, očekivanja se nisu ostvarila, a mjere opreza primjenjuju se vrlo rijetko.”

Mjere opreza određene su u 10 predmeta, i to u 6 na prijedlog dežurnog državnog odvjetnika, a u 4 po službenoj dužnosti, ocjenjujući da se i blažom mjerom od zadržavanja može postići da uhićenici ne utječu na svjedoke i da će zabrana približavanja biti dovoljna zamjena za iteracijsku opasnost. Primjerice, u vezi s kaznenim djelom prijetnje iz čl. 129. st. 3. KZ-a (Kir-4616/07), uhićeniku se na osnovi čl. 90. st. 2. t. 4. ZKP-a nalaže mjera zabrane približavanja do udaljenosti 300 metara i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s oštećenicom putem svih vrsta telekomunikacijskih i elektroničkih veza, iako mu je moglo biti određeno i zadržavanje s obzirom na naprijed navedenu praksu izvanraspravnog vijeća, jer je uhićenik također duže vrijeme svakodnevno zvao i prijetio oštećenici da će je ubiti, zapaliti i slično, upotrijebivši čak i fizički napad.⁵⁹ U još 6 slučajeva također je naložena mjera iz čl. 90. st. 2. t. 4. ZKP-a, a od toga se u 3 slučaja navodi udaljenost 200 metara. U jednom slučaju postoji kombinacija mjera iz čl. 90. st. 2 t. 2. i t. 4. ZKP-a (čl. 129. st. 3. KZ-a), dok je u 2 navrata prema stranim državljanima zbog kaznenih djela zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 2. i čl. 173. st. 1. KZ-a naloženo privremeno oduzimanje putne isprave prema čl. 90. st. 2. t. 6. ZKP-a.

5. Učestalost pojedinih kaznenih djela pri određivanju zadržavanja

Kazneno djelo	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Ukupno	%
Ubojstvo	1	4	4	6	4	2	1	7	3	3	6	2	43	5
Teško ubojstvo			1	1		3			1	1	1		8	1
Droga	14	9	14	16	18	15	10	6	17	14	11	7	151	19
Prijetnja	14	16	25	15	7	14	17	14	5	13	9	5	154	19
Krađa	11	5	3	2	6	3	2	4		1	1		38	5
Teška krađa	16	16	9	8	4	6	10	13	10	10	9	3	114	14
Razbojništvo	17	21	13	10	15	4	7	7	8	4	7	4	117	14
Krivotvorenje	4	11	7	2	7		4	8	8	5	5	3	64	8
Granica	4	5	2	2	4	1		3	5	2	3	1	32	4
Sprječavanje službene osobe	1	1	2	3	3	4	5		2	2	5		28	4
Mito	1	2				1			1			1	6	1
Silovanje	1						2	1		1	3	1	9	1
Seksualni delikti		2	4	11	2	1	1	3	1		2	3	30	4
Promet	2		1			1		1	2	1		2	10	1
Ukupno	86	92	85	76	70	55	59	67	63	57	62	32	804	100

⁵⁹ O kršenju navedenih mjera opreza postoji u jednom slučaju povratna informacija da se pušteni uhićenik nekoliko dana poslije zatekao za susjednim stolom u jednom lokalnu, u koji je prethodno došla oštećenica. Policija na njezinu prijavu približavanja uhićenika nije reagirala, procijenivši da su se slučajno zatekli u istom lokalnu, i takvu svoju ocjenu telefonski obrazložila dežurnom istražnom sucu, koji je to prihvatio.

Iz grafičkog prikaza razvidno je da je za već na više mjesta spomenuto kazneno djelo prijetnje najučestalije dovođenje uhićenika, a razlozi su već navedeni pod IV. 2.2. (koluzijska opasnost). Potrebno je pojasniti da se učestalost kaznenih djela promatrala prema broju predmeta, a ne uhićenika, pa tako, primjerice, za kaznena djela primanja i davanja mita u već spomenutom predmetu operacije "Gruntovec" doveden je 21 uhićenik.

Za kazneno djelo prijetnje trebala bi ići redovna kaznena prijava, a problem "nasilnog" supruga, oca itd. trebalo bi rješavati prvenstveno zadržavanjem kod prekršajnog suca budući da se uhićenik, kako je već uvodno rečeno, prvo njemu privodi po Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji ili zbog remećenja javnog reda i mira. Posebice što nepotreban broj dovođenja opterećuje istražni centar i može se, uza sve dosad rečeno, postaviti pitanje nije li riječ o zadržavanju "za svaki slučaj", jer poslije u većini slučajeva supruga, djeca ili rodbina uzimaju blagodat nesvjedočenja.

Zatim prevladavaju predmeti za kazneno djelo zlouporabe droga, koji su svake godine u porastu, pogotovo po kvalifikaciji iz čl. 173. st. 1. i 2. KZ-a. U načelu vjerujem da cjelokupna javnost teži iskorjenjivanju toga zla, ali ipak policija bi prilikom dovođenja trebala uzimati u obzir socijalni faktor kod iteracijske opasnosti ili posebno teških okolnosti djela i od slučaja do slučaja u konzultaciji s državnim odvjetnikom ocijeniti potrebu dovođenja prema već ustanovljenim kriterijima: je li oduzeta ili pronađena količina droge dovoljna za širu distribuciju i time narušavanje zdravlja većeg broja osoba. Posebice zato što su dovedeni "dileri" mahom i ovisnici o drogama, kod kojih su ponajprije zakazali roditelji i kućni odgoj te bi im trebalo, prema svim okolnostima, naložiti do presuđenja mjeru opreza stalnog posjećivanja i liječenja kod nadležnog liječnika, pa plediram da se takva mjera opreza uvrsti u čl. 90. st. 2. ZKP-a, ili navedeni problem do presuđenja rješavati kućnim pritvorom.

Dovođenja za kaznena djela prijetnje i zlouporabe opojnih droga bila su manje ili više zastupljena u svim mjesecima 2007. godine, uz određena veća ili manja odstupanja, dok se za kazneno djelo krađe primjećuje gotovo potpuni prestanak dovođenja u zadnjem kvartalu. Vjerojatno se policija konačno odlučila za podnošenje kaznenih prijava redovitim putem za kazneno djelo krađe, jer su uhićenici s obzirom na manji posebni maksimum kazne, uz prešutnu razmjernost pritvora i očekivane kazne, bili nakon ispitivanja puštani, osim ako se nije radilo o stranom državljaninu. Suprotno tome, za kazneno djelo teške krađe uz manje ili veće oscilacije po mjesecima nastavljeno je dovođenje, vjerojatno i zbog veće prisutnosti elementa sudioništva, kao i kod razbojništva, s napomenom da pojedinci počine i po 30-ak kaznenih djela razbojništva u kratkom vremenu. Pritisnuti dokazima (prepoznavanje, video-nadzor) oni već kod dežurnog istražnog suca priznaju počinjenje kaznenog djela, pa je, primjerice, u protekloj godini za jednog počinitelja 25 kaznenih djela razbojništva donesena presuda u istrazi od 6 godina i 6 mjeseci kazne

zatvora. Stoga bi u svjetlu eventualnog skorog uvođenja državnoodvjetničke istrage, čl. 190.a ZKP-a (donošenje presude na zahtjev stranaka u istrazi), trebalo po mogućnosti što više prilagoditi očekivanom dogovoru državnog odvjetnika i uhićenika o vrsti i mjeri kazne, pa čak i taksativno nabrojiti i kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora i preko 10 godina. Na takav bi se način odteretilo sudstvo odlučivanja o optužnici od vjerojatno predviđenog optužnog vijeća odnosno dugotrajnim i skupim kaznenim postupkom.

Kaznena djela krivotvorenja isprava i protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice toliko su učestala jer su mahom povezana sa stranim državljanima zbog ilegalnog prelaska državne granice. Policija redovito dovodi uhićenike pred dežurnog istražnog suca, koji im na prijedlog dežurnog državnog odvjetnika ili po službenoj dužnosti određuje zadržavanje zbog opasnosti od bijega, ako je riječ o strancima. Hrvatski državljani obično bivaju pušteni i u nastavku kaznenog postupka brane se sa slobode ako nisu osuđivani odnosno ako se ne radi o prebacivanju većeg broja ilegalaca.⁶⁰

Policija redovno dovodi uhićenike koji su po njezinu utvrđenju počinili kazneno djelo sprječavanja službene osobe, ali nakon ispitivanja uhićenici se rijetko zadržavaju, osim ako nisu osuđivani ili osobite okolnosti upućuju na opasnost da bi mogli ponoviti kazneno djelo.

Za kaznena djela ubojstva, teškog ubojstva, silovanja te pokušaja navedenih kaznenih djela uhićenici se obvezno dovode pred dežurnog istražnog suca. Može se konstatirati da su navedena kaznena djela u opadanju, posebice teško ubojstvo i silovanje, što je dobar znak. S obzirom na nedovršenost, gdje se za pokušaj ponekad i ne određuje zadržavanje, odnosno dovršenost tih kaznenih djela razlikuje se i određivanje zadržavanja. U pravilu se za dovršena kaznena djela određuje zadržavanje zbog koluzijske i iteracijske opasnosti, kao i zadržavanje zbog posebno teških okolnosti kaznenog djela. No dešava se da uhićenici budu i pušteni, primjerice u spisu Kir-3849/07 sin je nakon kratke svađe pepeljarom udario majku u glavu, odgurnuo je i ona ponovo udara glavom o drveni pod zbog pada. Ostavlja je cijelu noć da leži, a tek ujutro konstatira da ju je opisanom radnjom usmrtio. Zatim u spisima broj Kir-2240/07 i Kir-2070/07, uz uporabu noža, sukob braće odnosno sukob kolega s posla ostaje samo na pokušaju ubojstva. Osim toga određuje se samo koluzijska opasnost zbog bojazni utjecaja uhićenika na majku i braću u pogledu teškog ubojstva iz koristoljublja susjede. Također je pušten uhićenik za kazneno djelo silovanja, za koja se djela inače određuje zadržavanje po kolu-

⁶⁰ Ove godine u jednom pritvorskom predmetu gdje je zbog kaznenog djela protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice iz čl. 177. st. 2. KZ-a 16 osoba od 19 počinitelja pritvoreno, istražni je sudac na osnovi novodonesenog Pravilnika o kućnom pritvoru (NN 3/08) zatražio od policije da provjeri postoji li mogućnost zamjene pritvora kućnim pritvorom, na što je odgovoreno da za sada takvih uvjeta nema.

zijskoj i iteracijskoj opasnosti, koje se sastojalo od guranja prsta u analni otvor oštećeniku, a primjerice za nešto slično nedavno je na Županijskom sudu u Rijeci nepravomoćno osuđena osoba na kaznu zatvora od tri godine.

O iznesenoj sudskoj praksi u pogledu određivanja zadržavanja za kazneno djelo izazivanja prometne nesreće već je bilo govora, kao i o kaznenom djelu primanja i davanja mita, gdje su uhićenici obično zadržavani. Na kraju dotaknuo bih se rubrike označene kao seksualni delikti, koja se odnosi na kaznena djela spolnog odnošaja s djetetom (čl. 192. KZ-a), bludnih radnji (čl. 193. KZ-a), podvođenja (čl. 195. KZ-a), iskorištavanja djece ili maloljetnih osoba za pornografiju (čl. 196. KZ-a), upoznavanja djece s pornografijom (čl. 197. KZ-a), rodoskrvnuća (čl. 198. KZ-a) i u zadnje vrijeme na kazneno djelo dječje pornografije na računalnom sustavu ili mreži (čl. 197. a KZ-a). U većini slučajeva određivalo se zadržavanje zbog koluzijske i iteracijske opasnosti, a za kazneno djelo iz čl. 192. KZ-a i na osnovi posebno teških okolnosti djela, što je s obzirom na objekt kaznenog djela sasvim razumljivo.

V. ZAKLJUČAK

Svaka društvena zajednica teži efikasnom suzbijanju kažnjivog ponašanja pojedinaca i grupa. No, njihovo sankcioniranje potrebno je provesti na proceduralno zakonit način. Procedura traži određeno razdoblje, a nužna je nazočnost okrivljenika kako bi ostvario svoje ljudsko pravo na obranu. Ponekad postoje razlozi da se spriječi njegov utjecaj na svjedoke i eventualna opasnost za novom kriminalnom djelatnošću. Samim time, u proceduri trebaju postojati razrađene odredbe kojima se osigurava nazočnost okrivljenika i njegovo sprječavanje nove kriminalne djelatnosti i uznemirenja građana. Takve odredbe sadržane su u institutu pritvora odnosno zadržavanja.

Tijekom povijesti, pritvor se u početku primjenjivao rijetko. Ovisio je o diskrecijskoj ocjeni suca. Uvođenjem inkvizitornog postupka postao je obli-gatoran. S obzirom na to da je riječ o ograničavanju slobode pojedinca, postupno se diskrecijska ocjena zamjenjivala točno određenim osnovama za određivanje pritvora. Tako su se razvojem inkvizitornog postupka, a poslije i mješovitog, u kontinentalnom dijelu Europe kristalizirale dvije vrste pritvora – obligatorni (pretežno zbog težine kaznenog djela) i fakultativni (opasnost od bijega, koluzijska i iteracijska osnova, te u XX. stoljeću i opasnost od uznemirenja građana).

Svakako da je osnovni uvjet za određivanje pritvora (zadržavanja) vjerojatnost da je počinitelj počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret. Također je potrebno poštovati načela supsidijarnosti i razmjernosti pri određivanju pritvora. Pritvor (zadržavanje) krajnja je mjera i treba ga primijeniti samo kad ne postoji mogućnost za određivanje bilo koje druge mjere opreza. Pri tome treba

ocjenjivati i eventualnu vrstu i mjeru kazne i pri tome paziti na razmjernost određivanja i opravdanosti dužine pritvora spram očekivane kazne.

Naš Zakon o kaznenom postupku dobro je razradio pretpostavke i osnove za određivanje pritvora prilagodivši ih suvremenim postavkama o zaštiti ljudskih prava. Uvođenjem zadržavanja otišao je i korak dalje. Desetogodišnja primjena polučila je određene rezultate, posebice u smanjenju određivanja zadržavanja prema pritvorskoj osnovi opasnosti od bijega, ali i dileme u pogledu uhićenja, računanja roka od 24 sata kod policije, dovođenja uhićenih i njihovih prava na materijalnu i formalnu obranu te oskudne primjene načela razmjernosti. U prevladavanju različite prakse i oprečnih razmišljanja koja su u ovom radu navođena uz pregled sudske prakse zadržavanja u Istražnom centru Županijskog suda u Zagrebu u 2007. godini predlaže se *de lege ferenda* u prijelaznom razdoblju do uvođenja državnoodvjetničke istrage sljedeće:

- u prijelaznom razdoblju bila bi uputna konzultacija policije s dežurnim državnim odvjetnikom o odluci za dovođenje uhićenika kako bi se smanjio broj nepotrebnih dovođenja s obzirom na to da je gotovo ujednačen kriterij državnih odvjetnika i istražnih sudaca oko zadržavanja;

- poraditi na što operativnijoj obradi uhićenika kako bi bio što prije doveden istražnom sucu radi izbjegavanja noćnog dovođenja i boravka u Zatvoru Zagreb do sljedećeg dana poradi ispitivanja;

- za događaj koji ispunjava i pravna obilježja kaznenog djela dovesti uhićenika prvo dežurnom istražnom sucu, a potom eventualno prekršajnom sucu. U tom smislu treba odmah intervenirati u odredbu čl. 97. ZKP-a da se za kazneno djelo uhićenika treba odmah, a najkasnije u roku 24 sata od oduzimanja slobode, dovesti istražnom sucu.

U slučaju uvođenja državnoodvjetničke istrage predlaže se sljedeće:

- bilo bi optimalno da uz ispitivanje uhićenika (osumnjičenika) državni odvjetnik odlučuje i o zadržavanju, a sudac istrage zadržavanje konvalidira pritvorom ili ne, ako ga državni odvjetnik predloži;

- svakako ostaviti mogućnost sveukupnog zadržavanja, što odlukom policije, a što državnog odvjetnika do četiri dana;

- izraditi listu dežurnih odvjetnika i strogo je se pridržavati kako ne bi došlo do povrede uhićenikova prava na materijalnu i formalnu obranu;

- po mogućnosti mijenjati sudsku praksu prema stranim državljanima zbog pritvorske osnove opasnosti od bijega primjenom mjera opreza;

- radi smanjenja određivanja zadržavanja i pritvora zbog koluzijske opasnosti, normirati da potpisana kaznena prijava oštećenika predstavlja dokaz uz eventualnu mogućnost disponiranja oštećenika u vezi s povlačenjem kaznene prijave do dovršetka državnoodvjetničke istrage;

- po mogućnosti omogućiti državnom odvjetniku i sucu istrage direktan uvid u kaznenu i prekršajnu evidenciju poradi lakšeg odlučivanja o zadržavanju i

pritoru na osnovi iteracijske opasnosti te otklanjati primjenu iteracijske opasnosti zamjenskim mjerama opreza, uz rezervu prema počiniteljima prometnih delikata zbog alkoholiziranosti;

- nastaviti sudsku praksu u pogledu određivanja pritvorske osnove posebno teških okolnosti djela u kombinaciji s drugim pritvorskim osnovama;

- nastojati u sudskoj praksi što više promovirati načelo razmjernosti primjenom postojećih mjera opreza, kao i uvođenjem novih, primjerice stalnog posjećivanja i liječenja od ovisnosti kod nadležnog liječnika i prije presude u kojoj bi bile i izrečene mjere sigurnosti, kao i kućnim pritvorom;

- omogućiti što veći dogovor između državnog odvjetnika i osumnjičenika o vrsti i mjeri kazne te na takav način skratiti dugotrajnost sudskih postupaka donošenjem presude pri razmatranju optužnice od optužnog vijeća.

Na kraju, propisivanjem maksimalnog trajanja pritvora bili smo pretekli i Austriju za čije se pravo može reći da je "roditelj" našeg prava, pa tako i našeg kaznenog postupka. Izmjenom ZKP-a (NN 58/02.) uz naknadno doneseni Pravilnik o kućnom pritvoru (NN 3/08.), omogućen je i kućni pritvor zbog opasnosti od bijega i iteracijske opasnosti, što otvara mogućnost humanijeg pristupa pri ocjeni o razmjernosti i supsidijarnosti određivanja pritvora, ali i mogućnost štednje proračunskog novca. Kućni pritvor mogao bi se u budućnosti češće primjenjivati, kao i institut jamstva, koji je premalo u upotrebi, nasuprot anglo-američkom sustavu kaznenog procesnog prava. No, s uvođenjem anglo-američkih procesnih ideja treba biti oprezan da eventualno ne izbije sukob između zakonodavca i sudaca, kako se to dogodilo u Italiji.⁶¹ Zato treba biti oprezan s uvođenjem državnoodvjetničke istrage i ovlasti između procesnih subjekata s obzirom na zadržavanje kako ne bi eventualno došlo do narušavanja uhićenikovih ustavnih prava o oduzimanju slobode. Razmatrajući komparativni pregled, nailazimo na zanimljiva rješenja, od kojih bi se trebalo prikloniti austrijskom i bosanskohercegovačkom konceptu.

⁶¹ Damaška, M., Sudbina anglo-američkih procesnih ideja u Italiji, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 13, broj 1/2006., str. 9: "Iz izloženog proizlazi da je talijanski zakonodavac, povodeći se za anglo-američkim uzorom, prebacio težište procesnih aktivnosti sa suda na stranke, ali je pravosuđe zadržalo stari institucijski milje, a procesni protagonisti tradicionalne navike i predodžbe o svojim ulogama. Time je stvoreno plodno tlo za previranja i sukobe preuzetog i naslijeđenog u kaznenom pravosuđu. Najintenzivniji spor izazvali su propisi kojima je novi Zakonik o kaznenom postupku postavio prepreke upotrebi dokaznog materijala iz prethodnog postupka na glavnoj raspravi. Tim su se propisima oštro suprotstavili suci pa se početkom devedesetih godina, na njihovu inicijativu, pitanje ustavnosti tih propisa našlo pred Ustavnim sudom."

LITERATURA

1. Bayer, Vladimir, Kazneno procesno pravo – odabrana poglavlja, knjiga II.: Povijesni razvoj kaznenog procesnog prava, priredio Krapac, Davor, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1995.
2. Brkić, Branko, Zadržavanje – uhićenje – pritvor, Aktualnosti novog kaznenog zakonodavstva i Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Inženjerski biro, Zagreb, 1999.
3. Damaška, Mirjan, Sudbina anglo-američkih procesnih ideja u Italiji, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 13, broj 1/2006.
4. Đurđević, Zlata – Tripalo, Dražen, Trajanje pritvora u svjetlu međunarodnih standarda i domaćeg prava i prakse, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 13, broj 2/2006.
5. Josipović, Ivo, 3. radionica: Mjere opreza, i 6. radionica: Pritvor, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 4, 1/1997.
6. Josipović, Ivo, Novo hrvatsko pritvorsko pravo: raskorak između želja i rezultata, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 7, 2/2000.
7. Josipović, Ivo, Uhićenje i pritvor, Targa, Zagreb, 1998.
8. Krapac, Davor, Engleski kazneni postupak, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1995.
9. Krapac Davor, Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, II., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2003.
10. Krapac, Davor, Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupovnog prava, VII., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2008.
11. Lonza, Nella, Pod plaštem pravde, Kaznenopravni sustav Dubrovačke Republike u XVIII. stoljeću, Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, Dubrovnik, 1997.
12. Pavišić, Berislav, Kazneni postupak u Republici Hrvatskoj, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 7, broj 2/2000.
13. Pavišić, Berislav, Komentar Zakona o kaznenom postupku, 5. izdanje, Žagar d.o.o., Rijeka, 2005.
14. Schmoller, Kurt, Aktualno stanje austrijskih kaznenoprocenih reformi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 11, broj 1/2004.
15. Sijerčić – Čolić, Hajrija, Rasprava o reformi u krivičnom pravosuđu i krivičnom zakonodavstvu BiH, s posebnim osvrtom na novo krivično procesno pravo, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 10, broj 1/2003.
16. Vinja, Ileana, Nove pritvorske odredbe u praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Aktualnosti novog kaznenog zakonodavstva i Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Inženjerski biro, Zagreb, 1999.
17. Zakon o kaznenom postupku RH, 1997., s izmjenama
18. Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta RH, 2001., s izmjenama
19. Zakon o krivičnom postupku BiH, 2003.
20. Zakonik o krivičnom postupku Srbije, 2001., s izmjenama
21. Zakonik o krivičnom postupku Srbije, 2006.
22. Zakon o reformi kaznenog postupka Austrije, 2004.
23. Zakon o kaznenom postupku Njemačke, 1987., s izmjenama
24. Zakon o sudskom krivičnom postupku SHS, 1929.
25. Zakon o krivičnom postupku FNRJ, 1948.

Summary

PROVISIONAL CONFINEMENT OF SUSPECTS IN CROATIAN CRIMINAL PROCEDURE

The institute of provisional confinement has existed for over a decade in the Republic of Croatia following its introduction in Article 98 of the Criminal Procedure Act. This provision regulates the taking of the arrested person into custody before the lodging of a request for investigation, a request to conduct investigatory actions, or before directly indicting or charging the person.

In this paper, along with a short comparative review, with occasional focus on some historical aspects of short custody models, the result is presented of one year (2007) of jurisprudence of provisional confinement as a form of preventive custody in the Investigation Centre of the County Court in Zagreb, with specific statements, remarks and proposals *de lege ferenda* on the possible introduction of investigation by the state prosecutor.

The ten years of application of this institute has shown definitive results, particularly a decrease in the ordering of preventive custody on account of the danger of escape, and an increase of preventive custody due the danger of collusion. However, dilemmas exist over the reason for arrest, the counting of the term of confinement of 24 hours at the police station, the bringing in of arrested persons, their rights to material and formal defence, and the infrequent application of the principle of proportionality.